

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK
DÜZEYLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

Deniz ŞENCAN

**Danışman
Doç. Dr. Sibel DURU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Bu çalışma, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Sibel DURU

Üye: Doç. Dr. Aynur BOZKURT BOSTANCI

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Emel SARITAŞ

İmza

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 17/07/2019 tarih ve 39/12. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahriyat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Deniz ŞENCAN

Sevgili Eşime ve Oğullarım Arda ile Şeref Görkem'e

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde çalışmanın başlangıcından sonuna kadar değerli katkılarıyla beni yönlendiren, bilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Sibel DURU' ya teşekkür ederim. Yüksek lisans öğrenimim boyunca çalışmalarına bilgileriyle katkı sunan Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'ndaki tüm kıymetli hocalarıma saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım sırasında bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, destekleyen eşim Zülfiye ŞENCAN' a, oğullarım Arda ŞENCAN, Şeref Görkem ŞENCAN 'a ve katkılarından dolayı beni yalnız bırakmayan arkadaşım Ersen KIVRAK' a teşekkür ederim. Araştırmamda verilerin ortaya çıkmasını sağlayan Denizli İl ve İlçelerinde görev yapan kıymetli meslektaşlarım sınıf öğretmenlerine teşekkür ederim.

Deniz ŞENCAN

ÖZET
Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

ŞENCAN, Deniz

Yüksek Lisans Tezi, Temel Eğitim ABD,

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sibel Duru

Haziran 2019, 67 sayfa

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak ve aralarındaki ilişkiyi belirlemektir. Tarama modeli ve nicel yöntemlerin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Denizli merkez, ilçe ve köy okullarında taşıma merkezi olan ve olmayan ilkokullarda çalışan 419 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada ölçme aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, Maslach ve Jackson (1986) tarafından geliştirilmiş olan “Maslach Tükenmişlik Envanteri” kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Bağımsız örneklem için t testi, F testi ve Tukey HSD gibi parametrik testlerden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin genel tükenmişlik düzeylerine bakıldığında duygusal tükenme alt boyutunda ve kişisel başarısızlık alt boyutunda az tükenme yaşadıkları, duyarsızlaşma alt boyutunda ise çok az tükenmişlik yaşadıklarını söyleyebiliriz. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin mesleki kıdem ve taşınmalı eğitim değişkenlerine göre duygusal tükenme alt boyutunda farklılaştığı, cinsiyete, eğitim durumuna, medeni duruma, bulunduğu okulda çalışma süresine, öğrenci sayısına, okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre herhangi bir alt boyutta farklılaşma olmadığı bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Tükenmişlik, Sınıf Öğretmeni, Taşınmalı Eğitim

ABSTRACT**Investigation of The Burnout Levels of Primary School Teachers According to Different Variables**

ŞENCAN, Deniz

Mater's Thesis, Department of Basic Education

Department of Primary School Teacher

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sibel DURU

June 2019, 67 pages

The aim of this study is to determine whether the professional burnout levels of classroom teachers differ according to different variables and to determine the relationship between them. The study group of the research, which used the scanning model and quantitative methods, consists of 419 Primary school teachers working in primary schools in central and district schools transport center with and without in Denizli in the 2016-2017 academic year. "Personal Information Form" developed by the researcher, Maslach Burnout Inventory developed by Maslach and Jackson (1986) was used as a measurement tool in the study. SPSS 20 program was used for data analysis. The parametric tests such as t-test, F-test and Tukey HSD were used for unpaired sample.

When the results of the research are examined, it can be said that the primary school teachers experience less depletion in the emotional exhaustion sub-dimension and personal failure sub-dimension and very little burnout in the sub-dimension of depersonalization when we look at the general burnout levels of them. It was found that the occupational burnout of the primary school teachers differed in the emotional exhaustion sub-dimension according to the variables of occupational seniority and bussed education; did not differ in any sub-dimension according to sex, educational status, marital status, working time at school, number of students, the socioeconomic status of the school environment.

Key words: Burnout, Primary School Teacher, Bussed Education

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlamalar	5
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Tükenmişlik.....	6
2.1.2. Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler	8
2.1.2.1. Kişisel faktörler..	8
2.1.2.2. Örgütsel faktörler.....	10
2.1.3. Tükenmişliğin Belirtileri	13
2.1.4. Tükenmişliğin Sonuçları	14
2.1.5. Öğretmenlerde Tükenmişlik.....	16
2.1.5.1. Öğretmenlerde tükenmişliğin nedenleri.	17
2.5.1.2. Öğretmenlerde tükenmişliği etkileyen faktörler.	19
2.1.6. Taşınmalı Eğitim	21

2.2. İlgili Araştırmalar	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırma Deseni.....	30
3.2. Evren ve Örneklem	30
3.3. Veri Toplama Araçları	32
3.4. Veri Toplama Süreci	34
3.5. Verilerin Analizi.....	34
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	37
4.1. Cinsiyete Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	38
4.2. Medeni Duruma Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	39
4.3. Eğitim Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri.....	40
4.4. Mesleki Kıdeme Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	40
4.5. Görev Yaptığı Okuldaki Çalışma Süresine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	42
4.6. Öğrenci Sayısına Süresine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	43
4.7. Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyoekonomik Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri	43
4.8. Taşınmalı Eğitim Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri....	44
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	46
5.1. Tartışma.....	46
5.2. Öneriler	53
5.2.1. Araştırmalara Yönelik Öneriler	53
5.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler	53
KAYNAKÇA.....	55
EKLER.....	63
Ek 1: Kişisel Bilgi Formu	63
Ek 2: Maslach Tükenmişlik Envanteri.....	64
Ek 3: İzin Onay Yazısı	65
ÖZGEÇMİŞ	67

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. <i>Ankete Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı</i>	31
Tablo 3. 2. <i>Beşli Dereceleme Ölçeği Puanlarına Karşılık Gelen Puanlama Tablosu</i>	33
Tablo 3. 3. <i>Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Puanlarının Normal Dağılım Testi Sonuçları</i>	35
Tablo 4. 1. <i>Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ölçeği Maddelerine Göre Ortalamaları, Standart Sapmaları</i>	37
Tablo 4.2. <i>Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri</i>	38
Tablo 4.3. <i>Cinsiyete Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin T Testi Sonuçları</i>	39
Tablo 4.4. <i>Medeni Duruma Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin T Testi Sonuçları</i>	39
Tablo 4.5. <i>Eğitim Durumuna Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	40
Tablo 4.6. <i>Mesleki Kıdeme Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	41
Tablo 4.7. <i>Öğrenci Sayısına Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin T-Testi Sonuçları</i>	43
Tablo 4.8. <i>Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyoekonomik Durumuna Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları</i>	44
Tablo 4.9. <i>Taşınmalı Eğitim Duruma Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin T Testi Sonuçları</i>	44

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya yönelik problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere, araştırmanın amacına, önemine, sayılıtlara, sınırlılıklara, tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu yaşamını sürdürebilmek için çalışmak zorundadır. Çalışma ve iş hayatı insanoğlunun günlük yaşantısının önemli bir bölümünü kapsamaktadır. İnsanlar günlük yaşantısının büyük bir bölümünü çalışarak iş yerlerinde geçirirler. Özellikle günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte çalışma alanlarında artan rekabet ortamı çalışanlar için daha stresli bir ortam yaratmaktadır. Dolayısıyla yaşamının büyük bir bölümünü iş ortamında geçiren ve durup dinlenmeden yoğun iş temposunda çalışan kişiler “tükenme” durumuyla karşı karşıya kalabilmektedirler (Baltaş ve Baltaş, 2008).

İş hayatının en önemli problemlerinden birisi olan tükenmişlik sendromunun tanımlaması ilk olarak 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından yapılmıştır. Freudenberger, tükenmişliği “başarısız olma, yıpranma, enerji ve gücün azalması veya tatmin edilemeyen istekler sonucunda bireyin iç kaynaklarında meydana gelen tükenme durumu” şeklinde tanımlamıştır (akt. Izgar, 2012, s.129). Ancak ilk tanımından günümüze birçok şekilde tanımlanmış olan tükenmişlik kavramının günümüzde en çok kabul gören tanımı Christina Maslach tarafından yapılmıştır. Maslach’a göre tükenmişlik “iş gereği yoğun duygusal taleplere maruz kalan ve sürekli diğer insanlarla yüz yüze çalışmak durumunda olan kişilerde görülen fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının, yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla yansması ile oluşan bir sendrom” dur. Maslach tükenmişliği daha da sade olarak “iş gereği insanlarla yoğun bir ilişki içerisinde olan bireylerde görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı hissi” şeklinde tanımlamıştır (akt. Ardiç ve Polatçı, 2008, s. 70)

Tükenmişlik, daha çok insanlarla karşılıklı iletişim halinde olan meslek gruplarında görülmektedir. “Doktorlar, hemşireler, polisler, yöneticiler, diş hekimleri, otel çalışanları, çocuk bakıcıları, banka çalışanları, psikologlar, trafik görevlileri, satış sorumluları, akademisyenler, okul müdürleri ve öğretmenler bu meslek gruplarından bazılarıdır” (Sürgevil Dalkılıç, 2014, s. 17). Bu konu ile ilgili Amerikan Stres Enstitüsü’nün yapmış

olduğu çalışmalarda öğretmenlik mesleğini, insanın yaşam süresini kısaltma olasılığı olan, günlük problemlerle uğraşma gücümüzü azaltan ve tükenmişlik açısından yüksek risk taşıyan meslek gruplarından biri olarak gösterilmiştir (Erdemoğlu Şahin, 2007).

Öğretmenlik mesleği belirli bir bilgi birikimi olması beklenen, okul ile ilişki içinde olan tüm kesimler arasında etkili iletişimi gerektiren ve tüm toplum tarafından her şeyi değiştirebileceğine inanılan bir meslektir. Bu nedenle toplumun geleceğine şekil verecek sağlıklı bireyler yetiştirmesine katkı sağlayacak olan öğretmenlerin yaşayacağı tükenmişlik sadece kendini ve ailesini değil, aynı zamanda öğrenciler ve velilerinden başlayarak tüm toplumu etkileyecektir (Tunaboşlu, 2015). Yapılan araştırmalarda öğrencilerin, davranış problemleri, yaşları, okula karşı ilgisizliği ve velilerin aşırı talepleri, yöneticiler tarafından desteklenmemeleri, tayin konusunda yaşadıkları sıkıntılar, bürokratik engeller öğretmenlerde tükenmişliğin ortaya çıkmasını etkileyen unsurlardan bazıları olarak tespit edilmiştir (Erdemoğlu Şahin, 2007).

1989- 1990 öğretim yılında başlayan, 1997 yılında sekiz yıllık kesintisiz eğitimle yaygınlaşan ve zorunlu eğitimin 2012 yılında 12 yıla çıkması ile çok yüksek sayılara ulaşan taşınabilir eğitim öğretmen tükenmişliklerine etki eden başka bir değişken olabilir. Bu okullarda görev yapan öğretmenler günlük rutin işlerinin yanı sıra taşıma yoluyla eğitime erişim sağlayan öğrencilerin yemek ve ulaşım sorunlarıyla da ilgilenmek durumunda kalmaktadırlar. Bundan dolayı öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin taşınabilir eğitim sistemini de dikkate alarak farklı değişkenler açısından incelenmesi mesleki tükenmişlik hakkında daha derin bilgiler sunarak alınabilecek önlemler konusunda da ışık tutacaktır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri nedir?

Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri farklı değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

1.1.2. Alt Problemler

1. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri nedir?
2. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri;
 - a. Cinsiyet,
 - b. Medeni durum,
 - c. Eğitim Durumu,

- d. Mesleki kıdem,
- e. Görev yaptığı okuldaki çalışma süresi,
- f. Sınıftaki öğrenci sayısı,
- g. Okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu,
- h. Okulun taşıma merkezi olup olmaması, değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Ülkelerin gelişiminde eğitimin yeri yadsınamaz. Eğitim sisteminin etkililiği birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörlerden en önemlilerinden birisi öğretmenlerdir. Öğretmenlik mesleği öğrenci, veli, okul, çevre, aile, yönetim ve daha sayabileceğimiz birçok değişken ile iç içe olan, çok yönlü iletişimin olduğu bir meslek grubu olduğundan dolayı öğretmenlerin diğer birçok meslek gruplarına nazaran daha fazla stres yaşadıklarını söyleyebiliriz. Öğretmenlerin yaşadığı stresin nedenlerini, öğrenci ile öğretmen veya aile ile öğretmen arasında yaşanan problemler, öğrencilerin disiplinsiz davranışları gibi öğrenci kaynaklı problemlerin yanında sınıfların kalabalık olması, fiziki koşulların olumsuzluğu, bürokrasi, ücretlerin düşük olması toplumun ve politikacıların baskıları gibi öğrenci kaynaklı olmayan nedenler şeklinde açıklanabilir (Çokluk, 1999). Tüm bu saydıklarımızın yanına bazı okulların taşıma merkezi olması ve taşınmalı eğitim yolu ile kırsal kesimden merkezdeki okullara gelen öğrencilerin tüm iş ve işlemleriyle öğretmenlerin meşgul olmasını öğretmenlerdeki stres yaratan etmenlerin içerisine ekleyebiliriz. Öğretmenlerin üzerindeki bu iş yükü bazen öğretmenlerde kaygı ve tükenmişlik duygusu yaşanmasına yol açabilmektedir. Öğretmenlerin yaşayabileceği tükenmişlik duygusu öğretmenlerde iş performanslarının düşmesi, işlerine yönelik olumsuz tutum geliştirmeleri, iş devamsızlıklarının artması, işten ayrılmak istemesi ve hatta sağlıklarının bozulması gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bu bakımdan öğretmenlerin yaşayacağı tükenmişlik sadece öğretmenleri etkilemekle kalmayacak aynı zamanda eğitim öğretim ortamları, öğrenciler, aileler ve sonuç olarak tüm toplum üzerinde etkili olacağı söylenebilir (Tunaboşlu, 2015). Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan öğretmenler içinde sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu oluşturduğu düşünüldüğünde, sınıf öğretmenleri ile yapılan araştırmaların önemi artmaktadır. Bu araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesidir. Asıl amaç sınıf öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerini ortaya çıkarmaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma sınıf öğretmenleri ile yapılacaktır. Öğrencilerin sadece akademik başarısı değil sosyal, kültürel ve sportif başarıları da işin içerisine katılıp bütün olarak gelişimi değerlendirildiğinde, temel eğitim kurumu olan ilkokul kademesinde verilen eğitim, öğrencinin eğitim yaşamı içerisinde önemli yer tutmaktadır. Bu nedenle temel eğitim becerilerini öğrencilere kazandıracak olan sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin sebeplerinin araştırılması önem arz etmektedir.

Ayrıca okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında incelenecektir. Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesine katkı sağlayacak ve sınıf öğretmenlerinin problemlerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Buna ek olarak bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin görevlerini yerine getirirken yaşadıkları problemlerin giderilmesine katkıda bulunmak açısından yaşanan problemlere ait çözüm önerilerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Son olarak, daha önce öğretmen tükenmişlikleri üzerine bir çok araştırma yapılmış olmasına karşın bu araştırmamızda özellikle taşınmalı eğitim okullarında çalışan sınıf öğretmenlerin tükenmişlikleri ile ilgili bir değişken ekleyerek bu okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin de çalışmaya dahil edilmesi araştırmanın önemini arttırmaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmada;

- Örneklem alınan grubun Kişisel Bilgi Formu' nu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri' ni objektif olarak ve içtenlikle yanıtladıkları,
- Örneklem grubunun evreni temsil edebilecek nitelik ve nicelikte olduğu,
- Sınıf öğretmenlerine uygulanan anket formunun tükenmişlik düzeylerini ölçmede yeterli olduğu varsayımları üzerinden hareket edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı ile
2. Denizli ili ve ilçelerindeki resmi devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri ile

3. Araştırma kapsamında kullanılan kişisel bilgi formu ve Maslach Tükenmişlik Envanteri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlamalar

Tükenmişlik: “Gücünü yitirmiş olma, çaba göstermeme durumu”, olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2019).

Stres: Bireyin, fiziksel veya psikolojik bir uyarıcıya karşı gösterilen tepki durumu olarak tanımlanabilir (Işıkhan, 2017).

Duygusal Tükenme: “Çalışan bireylerin kendilerini duygusal olarak aşırı derecede yıpranmış hissetmelerini, başka bir deyişle bireyin iş yaşamında aşırı yüklenmiş olma duygularını tanımlar” (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001, s. 2).

Duyarsızlaşma: “ Hizmet götürülen kişilere karşı katı, soğuk, ilgisiz ve hatta insancıl olmayan tarzda olumsuz tavır sergilenmesi” olarak tanımlanabilir” (Sürgevil Dalkılıç, 2014, s. 66)

Kişisel Başarı: “Kendini negatif değerlendirme eğilimidir” (Işıkhan, 2017, s. 213).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde tükenmişlik kavramı, önemi, ilişkili olduğu diğer kavramlar, tükenmişlik sendromunun boyutları, tükenmişliğin sonuçları ve öğretmen tükenmişliği ile taşınmalı eğitim uygulamasına ilişkin kuramsal incelemelere yer verilmiştir.

2.1.1. Tükenmişlik

Tükenmişlik kavramı ilk kez 1974 yılında Herbert Freudenberger tarafından “başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde, karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu” olarak tanımlanmıştır (akt: Izgar 2012, s.129). Tükenmişlik özellikle çalışan kişiler arasında yaygın görülen bir durum olarak görülmekte ve çalışan kişilerin % 80 'i çalışma hayatının içerisinde tükenmişlik sendromu ile karşı karşıya kalabilmektedir (Işıksan, 2017). Bu bakımdan tükenmişlik sendromu ile çoğunlukla çalışma hayatı içerisinde karşı karşıya kalınıyorsa, tükenmişlik sendromunu ilk olarak çalışma hayatı çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir (Kaya Göktepe, 2016). Bu açıdan değerlendirildiğinde tükenmişlik çalışma ortamında yaşanan stres, doyumsuzluk, aşırı iş yükü gibi olumsuzluklar ile iş yerinde insanlara yabancılaşma, çalışma ortamında etkili iletişim kuramama, kendinden sürekli bir şey verdiğine dair hissedilen duygu gibi çeşitli nedenlerle bireyin çalışma isteğinin ve enerjisinin kalmaması olarak da tanımlanabilir. Araştırmalar göstermiştir ki, yaşamının büyük bir çoğunluğunu işlerine adanmış ancak istediği sonucu elde edememiş insanlar, diğer insanlara göre daha fazla mesleki tükenmişlik yaşamakta ve hayatın çekilmez olduğunu düşünmektedirler (Naktiyok ve Karabey, 2005). Bu bakımdan tükenmişlik, bireyin kendisine hedefler belirleyip bu hedeflere ulaşmak için çaba sarf etmesi ve sonra bu hedeflere ulaşamayarak hayal kırıklığına uğramasından dolayı yaşam enerjisini kaybetmesi, hem fiziki hem de duygusal olarak işini yapamaz hale gelmesidir (Çolakoğlu, 2014).

Günümüzde tükenmişliğin en yaygın kabul edilen tanımı, alan yazını ile ilgili çalışmaları ile tanınan ve Maslach Tükenmişlik Envanterine adını veren Christina Maslach tarafından yapılmıştır. Tükenmişliği, Maslach, " işi gereği yoğun duygusal taleplere maruz kalan ve sürekli diğer insanlarla yüz yüze çalışmak durumunda olan kişilerde görülen fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının; yapılan

işe, hayata ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlarla yansımaları ile oluşan sendrom" olarak tanımlanmaktadır (akt. Sürgevil Dalkılıç, 2014, s. 11). Maslach tükenmişlik sendromu ile ilgili yaptığı araştırmalarda çeşitli meslek gruplarında çalışan kişilerle çalışmalar yapmış ve çalışmalarının sonucunda tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı şeklinde üç boyutta değerlendirmiştir (Izgar, 2001).

Tükenmişlik sendromunun üç boyutundan birincisi olan duygusal tükenme, tükenmişlik sendromunun başlangıcı ve merkezi olarak kabul edilen boyuttur (Çolakoğlu, 2014; Işıkhani, 2017). Tükenmişliğin bu boyutu daha çok insanlarla birebir ilişkinin yoğun olarak yaşandığı meslek gruplarında görülmektedir. Yoğun iş yaşantısı içindeki bireyin, sınırlarını zorlaması ve ilişki içerisinde olduğu diğer kişilerin yoğun talepleri altında ezilmesine karşılık olarak gösterdiği tepki olarak adlandırılabilir (Cemaloğlu ve Kayabaşı, 2007). Başka bir deyişle duygusal tükenme yaşayan birey kendisini yaptığı iş karşısında bitkin ve duygusal yönden yıpranmış hissetmesini (Cinay, 2015), fiziksel ve duygusal kaynaklarındaki düşüşü (Çolakoğlu, 2014), işini yapamayacak kadar yorgun ve yıpranmış olmasını ifade eder (Akçamete ve diğ. 2001). Duygusal tükenme yaşayan bireyler çalışma enerjisinin azaldığını, daha önceden verdiği hizmeti artık sunamayacağını ve sorumlu davranamayacağını hissedebilir. Bu durum zamanla kişinin kaygı düzeyinin artmasına neden olmakla birlikte işe gitme isteğini yok etmeye başlayabilir veya birey işe gidecek gücü kendinde bulamayabilir (Izgar, 2001).

Maslach ve Jackson'a göre duygusal tükenme yaşayan birey hem zihinsel hem de fiziksel güç kaybından dolayı kendini koruma altına almaya başlar ve böylece duyarsızlaşma boyutu ortaya çıkar (akt. Tunaboşlu, 2015). Tükenmişlik sendromunun ikinci alt boyutu olan duyarsızlaşma, bireyin işine ve işi gereği iletişim içinde olduğu insanlara karşı soğuk, katı ve ilgisiz davranması olarak tanımlanabilir (Izgar, 2001). Tükenmişliğin kişiler arası boyutunu temsil eden duyarsızlaşma, bireyin duygusal kaynaklarındaki azalmayla birlikte ortaya çıkan, bireyin çalıştığı kişilere ya da işi gereği iletişim kurduğu insanlara karşı alaycı, olumsuz tutum, duygu ve davranışlar göstermesini ifade eder (Akçamete ve diğ. 2001). Bu boyutta birey iş arkadaşlarını ve müşterileri küçümseyebilir ve hatta daha kaba davranarak küstahlık edebilir veya işi yavaşlatma, işe uzun aralar verme, iş arkadaşlarıyla uzun muhabbet etme gibi davranışlar gösterebilir (Cordes & Dougherty, 1993). Tüm bunların yanında birey sorumluluklarını yerine getirmediği ve iş paylaşımına yanaşmadığı gibi diğerlerinin iş yükünün artmasına aldırış etmeyebilir (Kaya Göktepe, 2016).

Tükenmişlik sendromunun üçüncü ve son alt boyutu olan, kişisel başarı, bireyin kendini yeterli hissetmemesi ve özellikle işi ile ilgili kendini olumsuz olarak değerlendirmesini ifade etmektedir (Yungul, 2006). Tükenmişliğin kişisel gelişim düzeyini temsil eden bu boyutta, bireyin diğer insanlar hakkında sahip olduğu olumsuz değerlendirmeleri, zamanla kendisi içinde olumsuz düşünmesine neden olabilir. Geliştirmiş olduğu bu olumsuz düşünceler bireyde suçluluk hissine yol açabilir ve kimse tarafından sevilmediğini düşünebilir (Izgar,2001). Kişilerin kendileri ile ilgili bakış açılarının negatif olması sonucu, işi ve işe bağlı durumlarda ortaya çıkan dikkatsizlik, başarısızlık gibi durumları kendinden kaynaklandığını düşünerek kendisini yetersiz, başarısız işe yaramaz olarak hissedebilir (Kaya Göktepe, 2016).

2.1.2. Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler

Tükenmişlik konusunda geçmişten günümüze birçok araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmaların verileri göz önüne alındığında tükenmişliği etkileyen birden fazla faktör sıralanabilir. Bunlardan bazıları bireyin kendisinden kaynaklanan, bazıları da bireyin yaşadığı çevre ve örgütsel faktörlerden kaynaklanan etkenlerdir (Işıkhani, 2017). Demografik özellikler, iç/ dış odaklı olma, empati becerisi, işkoliklik, bireysel ihtiyaç ve beklentiler tükenmişliğe etki eden kişisel faktörler olurken; iş yükü, işin niteliği, çalışma saatleri, aidiyet duygusu, yönetici ile ilişkiler vb. örgütsel (çevresel) faktörler olarak sıralanabilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Dolayısıyla, tükenmişlik sendromuna neden olan faktörler kişisel ve örgütsel faktörler adı altında iki başlıkta incelenebilir.

2.1.2.1. Kişisel faktörler. Tükenmişlik sendromunun çalışan kişiler arasında yaygın görülen bir durum olduğunu yapılan araştırmalar göstermektedir (Işıkhani, 2017; Izgar,2001; Sürgevil Dalkılıç, 2014). Aynı işyerinde çalışan bireyler arasında bazı uyaranlar stres kaynağı olarak algılanırken, bazı bireyler açısından stres kaynağı olarak algılanmayabilir. Bu durumda stresle başa çıkabilme yöntemleri de bireyden bireye farklılıklar gösterebilir (Torun, 1995). Yani aynı uyaranların bulunduğu ve çalışanları tükenmişliğe sürükleyebilecek bir örgüt ortamında çalışanların bireysel özellikleri farklı olduğu için bu uyarandan etkilenme durumu aynı olmayacaktır (Işıkhani, 2017). Kişisel özellikleri bakımından dış kontrol odaklı olan, kendi yeterliliğinin farkında olamayan, empati becerisinden yoksun olan ve gerçekçi beklenti düzeyine sahip olmayan bireylerin tükenmişliğe daha yatkın olduğu söylenebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Rotter (1990) yaptığı araştırmada bazı insanların yaşamları boyunca yaşadıkları olayları kontrolleri altına almada başarılı olduğunu, bazıları ise olayları kontrolleri altına alamadıklarını belirtmektedirler. Bundan dolayı bireyleri iç dış kontrol odağına sahip olma bakımından iki tipe ayırmıştır. İç kontrol odağına sahip bireylerin yaşamlarını kendi kontrolü altında tuttuklarını ve yaşamlarında oluşabilecek olumsuzlukları kendi çabalarıyla düzeltebileceklerine inandıklarını, dış kontrol odağına sahip bireylerin ise yaşantılarında meydana gelen olayları kader veya diğer insanlar tarafından yönetildiğine inandıklarını belirtmiştir (akt. Işıkhan, 2017). Bu bakımdan dış kontrol odaklı bireyler başlarına gelen olayların kendilerinin dışında gerçekleştiğini düşündüklerinden dolayı, bu olaylarla da mücadele etmenin kendi güçlerinin ötesinde olduğunu düşünürler. Bu durum iç kontrol odaklı bireylere göre, kaygı ve stres düzeylerini daha yüksek olmasına sebep olabilir (Solmuş, 2004).

Tükenmişlik bireyin kendisini olaylar karşısında yeterli görüp görmemesine bağlı olarak da değişkenlik gösterebilmektedir. Kendini yeterli görme karşılaştıkları problemlerle baş etmede ya da ihtiyaçlarını karşılamada diğer insanlara daha az bağımlı olmayı ifade etmektedir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Kendini yeterli bulan bireyler, kendilerine güvenirlere ve aynı zamanda kendilerinden emindirler. Karşılaştıkları problemleri, olumsuzlukları ve gerilimleri kendi gelişimlerine katkı sağlayacak bir fırsat olarak algılayıp üstesinden gelebileceklerine inanırlar. Bu bakımdan yaşadıkları problemleri kendileri için bir engel değil, kişisel gelişimine katkı sunacak bir fırsat olarak görürler. Kendini yeterli görmeyen bireyler ise kendi potansiyelinin ve yapabileceklerinin farkında olmadıkları ya da problemler karşısında kendilerini yeterli hissetmedikleri için, karşılaştıkları problemlerle başa çıkamayacaklarına inanarak bunları kendileri için stres kaynağı olarak algılayabilirler (Solmuş, 2004). Kendini yetersiz olarak algılayan bireylerin karşılaştıkları problemler karşısında yaşadıkları stresle başa çıkamayacaklarını düşünmeleri, onları tükenmişlik yaşamaya yaklaştırmaktadır (Dolu, 1997).

Tükenmişlik bireyin empati yeteneğine bağlı olarak da farklılık gösterebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Carl Rogers (1970)' a göre empati, " bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci " olarak tanımlanmaktadır (akt. Dorak ve Vurgun, 2006, s. 74). Empati, kurarak karşısındaki kişilerin duygu ve düşüncelerini algılayan bir kişi doğal olarak toplum içerisinde kendisine yer edinecek ve bireysel ilişkilerinde başarılı olacaktır. Empati yeteneği yüksek olup çevresindeki insanlara yardım eden bir kişi insanlar tarafından

sevilecek, değer görecek ve yalnızlık yaşamayacaktır. Bu bakımdan empati kurmak, hem empati kurulan kişi için hem de empati kuran kişi için yararlıdır. Empati bu bakımdan bireylerin tükenmişlik yaşama olasılıklarını azaltmakta ve tükenmişlikle baş edebilme güçlerini arttırmaktadır (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Bireylerin beklenti düzeyleri tükenmişliği etkileyen bir faktördür. Kişinin gerçekçi bir beklenti düzeyine sahip olması, kendi sınırlarını iyi bilmesi ve bulunduğu çevrenin koşullarını iyi algılaması ve çevrenin onlara sunduğu fırsatları görebilmeleri ile alakalıdır. Mesleğe yeni adım atan kişilerin kendi yeterliliklerini olduğundan fazla görmeleri ve yeni başlamanın heyecanı ile beklenti düzeyleri yüksek olabilir. Ancak bazen çevresel koşulları iyi okuyamamaları, bazen de kendi sınırları çizememeleri nedeniyle, zamanla hayal kırıklığı yaşayabilmektedirler (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Beklenti ve ihtiyaçları karşılanamayan birey moral olarak çöküşe geçebilir ve sergilediği performans düşebilir. Bu bakımdan bireyin gerçekleşmesi zor olan beklentiler içerisinde olması tükenmişliğin artmasında önemli bir etkidir (Işıkhan, 2017).

Tükenmişliğe etki eden bireysel faktörlerden bir diğeri de demografik değişkenlerdir. Araştırmalar çalışma hayatında gençlerin yaşlılara göre, bekarların evlilere göre, çocuk sahibi olanların çocuk sahibi olmayanlara göre, üniversite mezunu olanların üniversiteye gitmemişlere göre, iş deneyimi birkaç yıllık olanların bir yıldan az ve beş yıldan fazla iş deneyimi olanlara göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı ifade etmektedir (Torun, 1995). Demografik değişkenlerin tükenmişliği etkileme sebeplerine bakıldığında, yaş değişkeni ile tükenmişlik arasında, ilerleyen yaşlarda insanların olgunlaştığı ve çalışma hayatında deneyim kazandığı aynı zamanda bu deneyim sayesinde karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelebilmeyi öğrendiklerini ve tükenmeye karşı daha dirençli hale geldikleri söylenebilir. Yine evli bireylerin bir aile sorumluluğunu taşıması nedeniyle, daha olgun ve kararlı davranması, iş yerinin yoruculuğuna karşın eşinin ve çocuklarının desteğini alması sorunların üstesinden gelmede bireye yardımcı olmaktadır (Örmen, 1993).

2.1.2.2. Örgütsel faktörler. Tükenmişlik kavramı başlangıçta bireysel etkiler gösteren bir sendrom olarak gözüktü de yapılan çalışmalar sonucu sadece kişisel faktörlere bağlı bir durum olmadığı, kişisel faktörlerin yanında örgütsel faktörlerinde etkili olduğu görülmüştür (Ardıç ve Polatçı, 2009). Araştırmacılar pek çok insanın çalıştığı örgütlerin ortamının incelenmesinin tükenmişlik açısından daha etkili olacağını belirtmişlerdir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Kırılgiç (1995, s.57) “ Sepetteki çürük elmalar, araştırmacıları sepetin kendisini incelemeye yöneltmektedir” söylemiyle çalışanların yaşadığı

tükenmişliği en iyi örgüt ortamında gözlenebileceğini belirtmiştir. Tükenmişlik her ne kadar kişinin kendisinde gözlenen durum olsa da iş yükü, kontrol, ödül, aidiyet, adalet ve değerler gibi örgütsel kavramların da tükenmişlik duygusunun ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir (Kaya Göktepe, 2016).

Tükenmişliğe etki eden örgütsel faktörlerin en önemlisi iş yüküdür. İş yükü, sınırları belirlenmiş bir işin, istenilen kalitede ve belirlenen zaman çerçevesinde yapılması şeklinde tanımlanabilir. Bu anlamda iş yükü çalışan birey için harcanan zaman ve enerjiyi ifade etmekten ziyade, örgüt açısından ise verimliliği ifade etmektedir. İş yükünün çok olması birey ile işi arasında bir uyumsuzluğa neden olacağı gibi, iş yükünün az olması da uyumsuzluğa neden olabilir. Bireyin işi ile uyumsuzluk yaşaması onu tükenmişliğe sürükleyebilir (Işıkhani, 2017). Bireyin yapacağı işler için yeterli yeteneğe sahip olmadığını anlaması veya iş ile ilgili şartları sağlayamaması durumu niteliksel iş yükü, bir işin yapılmasında yeterli zaman olmaması ya da kısa zamanda çok iş olması durumu da niceliksel iş yükü olarak adlandırılmaktadır. Çalışanlar üzerinde her iki iş yükünde baskı yarattığı söylenebilir. Yaşanan bu durum karşısında bireyin veriminde düşme görülebilir ve aynı zamanda bireyin psikolojik durumunda olumsuzluklar ortaya çıkabilir. Ortaya çıkabilecek olumsuzluklardan birisi de tükenmişliktir (Solmuş, 2004). Çalışanların aşırı iş yükü nedeniyle yaşayacağı tükenmişlik, özellikle duygusal tükenme alt boyutunda kendini gösterir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Örgütsel faktörlerden birisi de kontroldür. Kontrol bireyin işi ile ilgili karşılaşabileceği olaylar karşısında, bireysel yeteneklerini kullanarak karşılaşılan problemleri çözmek için karar verme mekanizmasını işleterek sorumluluklarını yerine getirmeyi ifade eder (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Birey çalışma ortamında yaptığı veya yapmayı istediği işlerde karar verme yetkisine sahip değilse yani işi ile ilgili kontrol mekanizması elinde değilse problem yaşayabilir (Kaya Göktepe, 2016). Başka bir deyişle işlerini yürütebilmek için gerekli denetim ve yetki sahibi olmayan bireyler ile kendisine yetkisinin üzerinde bir sorumluluk verilerek iş yükünde boğulmuş olan kişiler, işlerini kontrol altında tutamadıkları için bir kriz yaşayabilir (Maslach, Schaufeli, & Leiter, 2001). Bu şekilde işleri üzerinde kontrollünü kaybeden ya da söz sahibi olamayan bireyler, zamanla tükenmişlik yaşamaya daha eğilimli hale gelirler (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Ödüller tükenmişliğe etki eden bir diğeri de örgütsel faktördür. Ödül, bireyin örgüt içerisinde üzerine düşen sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirerek sağladığı katkılara karşılık olarak, elde ettiği maddi veya manevi kazanımları ifade eder (Akçit, 2011). Örgütte çalışan bireylere verilebilecek ödülleri içsel ve dışsal ödüller şeklinde

gruplayabiliriz. İçsel ödüller; örgüt içerisinde takdir edilme, karar alma süreçlerine dahil olma, sorumluluğu daha fazla bir göreve getirilme gibi ödüllerdir. Dışsal ödüller ise; içinde bulunulan örgütün çalışanına açık bir şekilde sağladığı maddi ve sosyal ödüller olarak tanımlanabilir (Eren ve Kaya, 2000). Örgütte bireylerin yaptıkları işe karşılık maddi veya manevi takdir görememesi örgütte ödül eksikliğinin bir göstergesidir. Örgütte gösterilen başarılar karşısında ödüllendirme bireylerin iş verimini arttırırken, bireyin gösterdiği başarı karşılığında ödüllendirilmemesi de uyumsuzluklara neden olabilmektedir. Böylece bireyi işe karşı isteksizleştirebilmektedir (Sarıkaya, 2007). Tarafsız ve adaletli bir ödül sistemi bireyleri daha fazla çalışmaya yönlendiren önemli bir motivasyon araçlarından biri olmakla birlikte işletmeler ödüllendirme sistemiyle çalışanlarının verimliliğini arttırabilirler (Işıkhan, 2017).

Tükenmişliğe etki eden örgütsel faktörlerin bir diğeri de aidiyettir. Aidiyet, çalışanın kendisini örgütün bir parçası olarak algılaması, kendisinin örgüt içinde bir yer edindiğini ve kabul gördüğünü hissetmesi olarak ifade edilebilir (Akdoğan ve Köksal, 2014). Bireyin kendisini bir yere ait hissetmesi, başkalarından alaka görmesi hem sosyal hem de psikolojik gelişimine katkıda bulunur. Bir gruba aidiyet hisseden birey, bir yandan kendisini grup içinde güvende hissederken, bir yandan da tek başına başaramayacağı işleri grupla birlikte yaparak başarıya ulaşabilir (Işıkhan, 2017). Çalışanların örgüt ortamında rahat ve huzurlu olmaları ve sevdikleri insanlarla birlikte çalıştıklarında yaptıkları işte daha başarılı oldukları görülmektedir (Sarıkaya, 2007). Leiter'e (2003) göre birey ile işi arasında yaşanan uyumsuzluk aidiyet duygusunun yok olmasına, bireyin kendini yalnız ve soyutlanmış hissetmesine neden olabilir. Bu gibi durumlar bireylerin kendi içlerine kapanmalarına, iş arkadaşları ve örgütten soğumaları şeklinde sonuçlar doğurabilir. Zamanla da tek başına çalışmaya başlayan insanların aidiyet duyguları yok olabilir (akt. Sürgevil Dalkılıç, 2014). Böylece yaşanan çatışmalar ve olumsuzluklar grup içinde etkileşimi azaltarak bireyin duygusal olarak tükenmesine neden olabilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Adalet, çalışanların örgüt içerisindeki çalışma düzenini oluşturan değişkenlere yönelik örgüt yöneticilerinin aldıkları kararları değerlendirme süreci yani örgüt yöneticilerinin aldığı kararların çalışanlar için ne ifade ettiği ile ilgili bir kavram olarak ifade edilebilir. Örgüt içerisinde adil bir düzenin oluşturulması çalışanlar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olurken, adaletin olmaması kargaşa ve düzensizlik yaratabilir (İçerli, 2010). Kendilerine örgüt içerisinde adaletsiz davranıldığını hisseden bireyler, yaşadıkları haksızlık nedeniyle görevlerini yerine getirme konusunda sıkıntı yaratabilir, bu durum

karışıklık ve düzensizlik için zemin oluşturabilir (Kaya Göktepe, 2016). Adaletsiz bir örgüt algısı bireyde duyarsızlaşma ve duygusal tükenmeyi körükleyebilir (Maslach, Schaufeli, & Leiter, 2001).

Değerler, tükenmişliği etkileyen bir diğer örgütsel faktördür. Değer, hangi tür davranışların iyi, hangi davranışların kötü olduğuna dair kişisel değerlendirme veya fikirler olarak tanımlanabilir (Özkalp ve Kırel, 2018). Daha basit bir ifadeyle değer; " neyin iyi, neyin kötü olduğuna ilişkin sahip olunan inançtır " (Bilgin, 2003, s. 81). Değerler, etrafımızdaki etkileşim içinde olduğumuz kişilerle kurulan ilişkiler sayesinde ve yaşadığımız toplumun kültürel yapısıyla öğrenilir. Bireyler örgüte dahil olurken bir takım beklenti ve düşünceleri vardır. Bu düşüncelerin de temelinde kişinin değerleri yatmaktadır. (Özkalp ve Kırel, 2018). Örgütün ve örgüt çalışanın sahip olduğu değerlerin birbiriyle uyuşması halinde herhangi bir problem yaşanmazken, değerlerin çatışması durumunda çeşitli sıkıntılar yaşanabilmektedir. Örgüt içerisinde başarılı kendini işine adanarak çalışan bireyler, örgüt ile değerleri arasında uyumsuzluk yaşanması durumunda kendilerini çaresiz hissedebilir. Bu çaresizlik onları tükenmişliğe sürükleyebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

2.1.3. Tükenmişliğin Belirtileri

Tükenmişlik başlangıcı itibari ile bireyin yaşantısında yavaş ve kendini göstermeden başlayan, birden bire ortaya çıkmasına karşın, zamanla gelişerek ilerleyen kronik bir olgudur. Birey günlük yaşantısını devam ettirirken yaşadığı bir olay aniden tükenmişliğin başlangıcı olabilir. Ancak bu tükenme durumuna gelmeden önce, bireyin üst üste yaşadığı olumsuz durumlara rastlanabilir. Nadiren de olsa tükenmişlik gözle görülecek elle tutulacak hiç bir olay olmadan da birden bire ortaya çıkabilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

Tükenmişlik adına yapılan birçok araştırmada genel olarak tükenmişlik belirtilerini fiziksel, psikolojik (duygusal) ve davranışsal belirtiler başlıkları altında üç grupta toplandığını görebiliriz. Tükenmişlik ile ilgili bireylerde görülen fiziksel belirtiler genel olarak sağlıkla ilgili olan şikayetlerdir (Baltaş ve Baltaş, 2008). Freudenberger ve Richelson'a (1981) göre tükenmişlik belirtilerinin gözlemlendiği bireyler, belirtiler ortaya çıkmadan önceki çalışma hayatında, bütün enerjilerini işlerine veren, gece yarısına kadar mesai kavramı olmadan istekle çalışan, kendinden beklenilenin üzerinde performans sergileyen, büyük beklentileri olan ve az ile yetinmeyi kabul etmeyen, sınırlarını her zaman zorlayan bireylerdir. Bu şekilde çalışmaya başlayan bireylerin, yolun bir bölümüne geldiğinde bazı fiziksel şikayetleri ortaya çıkmaya başlayabilir (akt. Çolak, 2017). Fiziksel şikayetler kendilerini hafif düzeyde hissettirmeye başlar. Örneğin, uyku düzeni

bozulmaları, kendini yorgun hissetme ve baş ağrısı gibi sıralanabilir. Ancak önlem alınmazsa ilerleyen zamanda geçmeyen ağrılar ve soğuk algınlıkları, deride yaşanan dökülme, kilo alma ya da zayıflama gibi etkiler görülmeye başlayabilir. Bu hastalıklar dikkat edilerek önlem alınmalıdır. Bu belirtiler tükenmişliğin başlangıcı olabilir (Gökoğlan, 2010).

Tükenmişlik yaşayan bireylerde psikolojik (duygusal) belirtilerin, gözlenebilme olasılığı diğer belirtilere göre düşüktür (Ardıç ve Polatçı, 2008). Ancak ne kadar dışarıdan fark edilmesi zor olsa da dikkat edilirse bireyin kendisi ve onu tanıyan çevresi tarafından kolaylıkla fark edilebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Tükenmişliğin psikolojik belirtilerinden en belirgin olanı sinirliliktir. Bireyin hedeflerine ulaşması için gerekli imkanlar sağlanmadığında kendini engellenmiş ve harcadığı çabanın karşılıksız kaldığını hissedebilir. Bireyde böyle durumlarda zaman zaman sinirli davranışlar görülebilir (Işıksan, 2017). Sürgevil Dalkılıç'a (2014) göre çalışanların iş çerçevesinin belirsizliği ve işlerinin denetimini kaybetme düşüncesi ile yaşamış oldukları korku ve kaygı, tükenmişliği tetikleyen diğer iki psikolojik (duygusal) belirtidir. Yapılan araştırmaların ortaya koyduğu psikolojik (duygusal) belirtiler genellikle, kendini yalnız hissetme, kendine güvenmeme, fazla duygusal davranma, nedensiz huzursuz ve tedirgin olma, aile problemleri şeklinde kendini gösterebilir (Işıksan, 2017).

Tükenmişliğin diğer belirtilerine nazaran daha kolay gözlenebilen davranışsal belirtiler, bireyde tükenmişliğin artık gözlerden saklanamayacak boyutlara ulaştığının ve ciddiyetinin bir habercisidir. Bireyin içinde yaşadığı karmaşa onu fazlasıyla rahatsız etmektedir. Birey bu duygularını evine ve etkileşim içerisinde olduğu çevresine de taşıdığı zaman onlarla olan ilişkileri de zarar görmeye başlayacaktır. Bu durumda olan birey daha önce göstermediği davranışları sergileyebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Bu tür bireylerde işleri zevk almadan yapma, sık sık iş değiştirme, problemler ve güçlükler karşısında tepkisiz kalma, gereğinden çok yemek yeme, aşırı alkol tüketme, insanlarla oldukça az zaman geçirme, işlerini yaparken savsaklama, çabuk öfkelenme gibi davranışlar sergiledikleri görülebilir (Çolak, 2017).

2.1.4. Tükenmişliğin Sonuçları

Bugüne kadar yapılan araştırmalara bakıldığında tükenmişliğin birçok olumsuz sonucunun olduğundan bahsedilebilir. Tükenmişlik yaşayan bireylerin içinde buldukları karmaşık duyguların sonucunda bir takım davranış bozuklukları gösterdikleri gözlenmiştir (Izgar, 2001). Fakat tükenmişlik ile ilgili araştırmaların sonuçlarına bakıldığında

tükenmişlik üzerinde etkili olan faktörlerin bireyler üzerinde ki etkisi kişiden kişiye ve zamana bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Polatçı, 2007). Tükenmişlik sadece bireyleri etkilemekle kalmayıp, bireyin yaşamış olduğu karmaşanın sonucunda performansında gözlenen düşüşler nedeniyle içinde bulunduğu örgütleri ve duygusal çöküşle de aileleri etkilemektedir. Yani tükenmişlik tek başına bireyi olumsuz etkileyen bir olgu değil, bireyin etrafında etkileşim içinde olduğu herkesi olumsuz etkileyen bir olgudur (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Bu bağlamda tükenmişliğin sonuçlarını; birey, çalışma hayatı ve aile hayatı üzerindeki olumsuz etkileri olmak üzere üç grupta inceleyebiliriz.

Maslach ve Zimbardo (1982) 'e göre tükenmişlik yaşayan bireyde duygusal açıdan yaşadığı yıpranma ile birlikte fiziksel yorgunlukta baş gösteremeye başlayabilir. Öyle ki birey kendini sabah güne başlayamayacak kadar yorgun hissedebilir. Aslında bireyin kendini bu kadar yorgun hissetmesinin asıl nedeni iş ortamında yaşamış olduğu gerginliktir. Bireyin yaşamış olduğu bu gerginlik onun sürekli rahatsız ve tedirgin olmasına, bir şeylerin devamlı ters gideceği hissine kapılmasına ve tüm bunlarla birlikte uykusuz geceler geçirmesine neden olmaktadır. Bu gerginlik karşısında hem beden olarak hem de beyin olarak yorulan bireyin uyku düzeninin bozulması, geçmeyen baş ağrıları, bitmeyen soğuk algınlığı enfeksiyonları gibi bazı şikayetlerinde artışlar görülebilir (akt. Ardıç ve Polatçı, 2008).

Bireyin gerginliğine bağlı olarak yaşadığı problemler sonucunda enerjisinde düşüş meydana gelebilir. Enerji kaybı yaşayan birey dikkatini işe veremediği için hata yapma olasılığı artar ve iş konusunda başarısızlıklarla karşı karşıya gelir. Yaşadığı bu başarısızlıklarla kendini yetersiz hisseden birey işini gereği gibi yerine getiremediği için kendini suçlama eğilimi gösterebilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Tüm bunlar duygusal yorgunlukla birleşince en ufak bir hatada bile öfke patlamalarına neden olabilir. Çevresindeki tüm insanların kendi hayatını zorlaştırmak için çabaladıklarını düşünen birey ruhsal bir çöküntü yaşammasının sonucunda alkol, uyuşturucu, sigara ve ilaç gibi maddeleri kullanmaya yönelebilir (Kaya Göktepe, 2016).

İş kalitesi bozulan bireyin zaman içerisinde kendini işten geri çekme, hizmet sunduğu kişilere, üstlerine karşı duyarsız ve katı davranma veya beklenen ilgi ve alakayı göstermeme gibi davranışlar sergileyebilir (Kaya Göktepe, 2016). Bunlarla birlikte hizmet verdiği kişilerle iletişimini en az seviyeye indirir, insanlarla göz temasından, bedensel temastan (tokalaşmak) kaçınır ve sorulan sorulara diliyle dışı arasında cevaplar verir. Psikolojik olarak bireyin işi ile kendisi arasına koyduğu mesafe fiziksel olarak işten uzaklaşmaya neden olabilir. Uzayan kahve molaları ve öğle yemeği araları, mesai

bitmeden işten ayrılma gibi davranışlarda artış görülür (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Bu kişiler hastalanmaya bağlı olarak sık sık rapor almaya başlarken, sürekli bir işe gelmeme eğilimi gösterebilirler. Bu tür davranışlar zamanla bireyin mesai arkadaşlarını da etkileyerek motivasyonlarının düşmesine ve morallerinin bozulmasına neden olmaktadır. Bireyin devamsızlıkları da ayrıca iş arkadaşlarının yükünü arttırmışından dolayı işlerin yetişmemesi söz konusu olabilir. Bu durumlar örgütün işlerinin aksamasına ve iş üretilmemesine sebep olduğu için örgüte zarar verir (Kaya Göktepe, 2016).

Tükenmişliğin bireyin aile hayatı üzerine de etkisi vardır. Bireyin tükenmişliği her ne kadar işten kaynaklanıyor olsa da, etkileri bireyin ailesi ve etrafındakiler tarafından hissedilebilir. Duygusal olarak yorgun olarak evine dönen birey evde zamanının büyük bir çoğunluğunu işte yaşadığı gerginlikleri anlatmakla geçirebilir ya da gergin bir şekilde dönmesinden dolayı aile bireylerini sebepsiz yere kırabilmektedir. Bireyin evde bütün zamanını iş ile ilgili dertlerini anlatmakla geçirmesi veya sebepsiz yere huzursuzluk yaratması kendisinden ilgi bekleyen ailesinin kırılmasına ve ilişkilerini minimum düzeye indirmesine neden olabilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014). Aynı zamanda bunun tam tersi durumda görülebilir. Yani bireyin evde iş hakkında hiç konuşmaması ve sorunlarını paylaşmaması da eşler arasında karşılıklı güven sorununun oluşmasına neden olabilir (Kaya Göktepe, 2016). Yine bireyin eve geldiğinde vakitli vakitsiz telefonla aranması veya işe geri çağırılması da aile hayatı için olumsuz etkiye sahip olmasının yanında birey için de ne zaman acil durum olup geri çağırılacağını bilememesinden dolayı tam anlamıyla bir dinlenme yaşamayı mümkün olmayacaktır. Birey ailesi ile geçireceği vakti bu şekilde harcaması ve aile üyeleri ile yeteri kadar zaman geçirememesi birbirinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Böylece aile içi ilişkilerin sekteye uğraması huzursuzlukların artmasına hatta boşanmalara sebep olabilir (Sürgevil Dalkılıç, 2014).

2.1.5. Öğretmenlerde Tükenmişlik

Maslach Tükenmişlik Envanteri, önce yüz yüze etkileşimin fazla olduğu hemşirelik ve doktorluk gibi sağlık çalışanlarında tükenmişliği ölçmek için hazırlanmış, daha sonra öğretmenlik mesleği ve iletişimin çok olduğu diğer meslek grupları için de geliştirilmiştir (Gündüz, 2004). Derste öğrencilerle, teneffüste mesai arkadaşlarıyla veya günün diğer saatlerinde velilerle ve diğer insanlarla devamlı yüz yüze etkileşim halinde olan öğretmenlerin, diğer meslek gruplarında çalışanlara oranla tükenmişlik yaşama olasılığının daha yüksek olduğu kabul görmüştür (Seferoğlu, Yıldız ve Avcı Yücel, 2014).

Öğretmenlik mesleği oldukça karmaşık ve çok yönlü bir meslektir. Öğretmenler bilimsel verilere dayanarak öğrencilerin bir bütün olarak gelişimlerine destek olmakla kalmayıp değişen dünya karşısında toplumun beklentileri doğrultusunda kendilerini de sürekli değiştirmek ve yenilemek durumundadır. Bir yandan toplumun ve öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına cevap verirken diğer yandan da uygun olmayan fiziksel koşullar, yetersiz hizmet içi eğitim ve maddi sıkıntılar gibi farklı sorunlarla da karşı karşıya kalabilmektedir. Olumsuz koşullarda uzun süre mücadele ederek eğitim vermeye çalışan öğretmenlerin tükenmişlik yaşama riski artmaktadır (Yılmaz Toplu, 2012).

Öğretmenleri; öğrenci ve ailesi ile yaşadığı çatışmalar, disiplinsiz öğrenciler, olması gerekenin üzerinde öğrenci sayısı, okulun fiziki eksiklikleri, aşırı iş yükü, toplumsal beklenti, her kesimin kendisinde eğitim üzerine söz söyleme hakkına sahip görmesi, alınan kararlarda söz sahibi olamaması gibi sorunlar strese itmektedir. Ayrıca toplum tarafından benimsenen öğretmen modelinde öğretmenlerden sadece öğrencilerin eğitimleriyle değil, onların kişisel problemleriyle de ilgilenilmesi beklenmekte ve bazen amacı aşan istekler oluşabilmektedir. Bu gibi istekler de öğretmenler üzerinde baskıya ve strese yol açabilmektedir (Maraşlı, 2005).

2.1.5.1. Öğretmenlerde tükenmişliğin nedenleri. Esteve (1990) öğretmenlerde tükenmişliği etkileyen etmenleri birincil ve ikincil faktörler olarak adlandırmıştır. Sınıf içinde öğretmeni doğrudan etkileyen, öğretmenlerin stres yaşamasına yol açan faktörleri birincil faktörler olarak belirlemiştir. Bunlar eğitim araçları ve materyallerindeki eksiklikler, çalışma koşullarındaki olumsuzluklar, okullarda öğretmene karşı artan şiddet, toplumun öğretmenlerden beklentisinin artması ve öğretmenin yoğun iş yükü karşısında yorulması gibi faktörlerdir. İkincil faktörleri ise, öğretimin yapıldığı ortamı etkileyen, dolaylı olarak da öğretmeni de etkileyen çevresel faktörler olarak adlandırmaktadır. Toplumun öğretmene bakış açısının değişmesi, değişen ve gelişen dünya ile birlikte öğretmenlerin rollerinin değişmesi, toplumsal yapının değişmesi, eğitim sisteminde yaşanan belirsizlik ve değişiklikler gibi faktörleri ikincil faktörler olarak gruplandırmaktadır (akt. Akçamete ve diğ., 2001).

Okullardaki alt yapı eksikliği, fiziki imkanların yeterli olmayışı, eğitim araçları ve teknoloji eksikliği, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, öğretmene yüklenen çok fazla belge ve kağıt işlemleri, hizmet içi eğitim desteğinin yeterli düzeyde olmayışı, öğretmenlerin uygulanan programının felsefesi, içeriği, yaklaşımı hakkında bilgi eksiklikleri, okullarda yaşanan disiplin problemleri, öğrencilerin öğrenmeye karşı ilgisiz ve

dirençli olması, resen yapılan atamalar, düşük maaşlar, aileler, öğretmen yönetici arasındaki destek ve iletişim eksikliği öğretmenlerin gerilim yaşamasına neden olan durumlar olarak sıralanabilir (Baysal, 1995). Öte yandan öğretmenlik mesleğinin diğer mesleklere göre çalışma saatleri açısından daha cazip olduğu düşünülse bile işlerini evine götüren ender mesleklerden bir tanesidir. Başka bir deyişle öğretmenlik mesleğinin mesai kavramı okul ile sınırlı değildir. Buna göre öğretmenlerin mesailerinin okuldan sonra da devam etmesi onlarda strese sebebiyet veren kaynaklardan bir tanesi olduğu söylenebilir.

Iwanicki (1983) göre; öğretmenlerin tükenmişlik yaşamasında toplumsal ve teknolojik gelişmelerle birlikte değişen eğitim anlayışı ve eğitim programları da etkilidir. Yetmişli yıllardan önce eğitim öğretim işleri konusunda öğretmenler tek otorite olup alınan kararlarda etkili, baskın ve toplumdaki destek görür iken, yetmişli yıllardan sonra bu etki azalmaya başlamıştır (akt. Şener, 2008). Önceleri bilginin kaynağı ve aktarıcısı konumunda olan öğretmen, bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle, öğrencileri yönlendiren ve karşılaştıkları problemleri çözüme rehberlik yapan kişi konumuna gelmiştir (Kıncal, 2011). Avcı ve Seferoğlu (2011) öğretmen tükenmişliğini etkileyen değişkenleri teknoloji kullanımı ve uygulamalar açısından belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada, teknolojiyi kullanma konusunda öğretmenlerin büyük bir bölümünün problem yaşadığı belirtmiştir. Teknolojiyi istenilen düzeyde kullanamayan öğretmenlerin kaynaklara ulaşma ve etkin kullanma konusunda yaşadığı problemler tükenmişliklerini etkileyen en önemli etkenlerden bir tanesi olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu konuda hizmet içi eğitimlerinin de yetersiz olmasının öğretmenleri tükenmişliğe sürüklediği belirtilmiştir.

Değişen toplumsal yapı ile birlikte değişime uğrayan eğitim politikaları, farklılaşan öğretmen konumları, stresli iş ortamları ve olumsuz koşullar; öğretmenlerin verdiği hizmetlerin niteliğinde ve niceliğinde bozulmalara yol açmaktadır (Baysal, 1995). Yaşanan bu bozulmalar sadece öğretmenlerin kendilerini ilgilendirmemekte aynı zamanda öğrencileri, velileri, okul çalışanlarını ve ailesini yani tüm toplumu ilgilendirmektedir (Şener, 2008). Tüm bunlar göz önüne alındığında öğretmenlik tükenmişlik açısından riskli meslek grupları içinde sayılabilir (Işıkhani, 2017). Öğretmenlik mesleğinin önemi ve bu önemin yanında tükenmişlik açısından risk taşıması nedeniyle öğretmen tükenmişliklerine ilişkin çok sayıda araştırma yapılmıştır (Akçamete, Kaner ve Sucuoğlu, 2001; Cinay, 2015; Erdemoğlu Şahin, 2007; Girgin, 2010; Koralay, 2014). Söz konusu çalışmalarda farklı bireysel özelliklere sahip olması, farklı coğrafyalarda görev yapmaları ve çalıştıkları okulların farklı olması gibi çeşitli nedenlerden dolayı farklı düzeylerde mesleki tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

2.5.1.2. Öğretmenlerde tükenmişliği etkileyen faktörler. Öğretmen tükenmişliklerini etkileyen faktörlere bakıldığında diğer meslek gruplarında da görüldüğü gibi bireyden kaynaklanan ve örgütten kaynaklanan faktörler iki grupta ele alınabilir. Öğretmenlerin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, kıdemi, kurumda çalıştığı süre, kendisini etkili bir öğretmen olarak görüp görmemesi (Akçamete ve diğ., 2001), kişilik özellikleri (ihtiyaçları, kaygı düzeyi, dayanıklılığı vb.), fiziksel sağlığı, gerçekçi ve olumlu tutumları da tükenmişlik açısından bireysel faktörler olarak adlandırılabilir (Oruç, 2007). Örgütten kaynaklanan faktörler ise, rol belirsizliği, karar alma sürecine katılamama, idareci desteğinin olmaması, ödüllendirme sisteminin olmayışı, kurumunun bulunduğu çevreden kaynaklanan sorunlar (sosyoekonomik durumu, öğrenci profili, aileler vb.), çalışılan ortam ve yetersiz kaynaklar şeklinde ifade edilebilir (Akçamete ve diğ., 2001).

Demografik değişkenler öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörler arasında yer almaktadır. Yapılan bazı araştırmalar cinsiyetin tükenmişliği etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymuştur (Akçamete ve diğ., 2001; Babaoğlan, 2006; Çoğaltay, Anar ve Karadağ, 2017; Girgin, 2010; Vızlı, 2005; Seferoğlu, Avcı ve Yücel, 2014; Sucuoğlu ve Kuloğlu Aksaz, 1996). Bu araştırmalarda elde edilen bulgular da değişkenlik göstermektedir. Bazı araştırma sonuçlarında erkek öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin fazla olduğu bulunurken (Akçamete ve diğ., 2001; Seferoğlu, Avcı, Yücel, 2014; Sucuoğlu ve Kuloğlu Aksaz, 1996), bazı araştırmalarda da kadın öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Babaoğlan, 2006; Girgin, 2010; Çoğaltay, Anar ve Karadağ, 2017). Ayrıca cinsiyet değişkeni ile tükenmişlik arasında anlamlı düzeyde bir fark olmadığını ifade eden araştırmalarda bulunmaktadır (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007; Çelikkaleli, 2011).

Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden bir diğer faktör de kıdemdir. Yapılan araştırmalarda tükenmişlik ile mesleki kıdem arasında anlamlı düzeyde ilişkiler tespit edilmiştir. (Dolunay ve Piyal, 2003; Gündüz, 2004; Otacioğlu, 2008; Erdemoğlu Şahin, 2007; Tuğrul ve Çelik, 2002; Tümkaya, 1996). Bu araştırmalara göre, mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin mesleki kıdemi daha fazla olan öğretmenlere nazaran daha fazla tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Ancak literatürde kıdem açısından anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmeyen çalışmalar da bulunmaktadır (Başol ve Altay, 2009; Başören, 2005; Erkul, 2014; Koralay, 2014; Özben ve Argun, 2003). Yine okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu da öğretmen tükenmişlik düzeylerini etkilediği görülmüştür. Sosyoekonomik düzeyi düşük bireylerin yaşadığı bölgelerde bulunan

okullarda çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin, orta ve yüksek sosyoekonomik profile sahip bireylerin yaşadığı bölgede bulunan okullarda çalışan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu yapılan araştırmalarda bulunmuştur (Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2003; Dönmez, 2018; Karaman, 2009; Tuğrul ve Çelik, 2002; Yıldız, 2011).

Öğretmenlerin medeni durumunun öğretmen tükenmişlikleri üzerinde etkisi incelenmiş ve bazı araştırma sonuçlarında medeni durumun öğretmenlerin tükenmişliklerini etkileyen bir faktör olduğu tespit edilmiştir. (Ergin, 1992; Izgar, 2001; Örmən, 1993; Torun, 1995; Tuğrul ve Çelik, 2002; Tümkiye, 1996). Yine yapılan araştırmalarda öğretmenlerin mesleklerini severek yapması tükenmişlik düzeylerini etkileyen farklı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Mesleğini severek ve isteyerek yapan öğretmenlerin tükenmişlik puanları, istemeden yapan öğretmenlere göre anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır (Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007; Dolunay ve Piyal, 2003).

Yaş faktörü ile öğretmenlerin tükenmişliği arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan araştırmalarda anlamlı düzeyde bir farklılık bulunduğunu belirten araştırmalar bulunmaktadır. Buna göre, mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin deneyimli öğretmenlere göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Babaoğlu, 2007; Naktiyok ve Karabey 2005; Otacıoğlu, 2008; Sucuoğlu ve Kuloğlu Aksaz, 1996; Tuğrul ve Çelik 2002; Tümkiye 1996; Torun 1995). Öğretmenlerde mezun olunan okul türü de tükenmişliği etkileyen bir faktör olarak görülmüştür. Yapılan araştırmalar eğitim durumu yükseldikçe tükenmişlik düzeyinin azaldığını göstermektedir. (Gündüz, 2004; Peker, 2002; Tuğrul ve Çelik, 2002).

Araştırmalarda öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkili olan faktörler arasında sınıflardaki öğrenci sayısına göre anlamlı düzeyde fark olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, sınıflardaki öğrenci sayısının tükenmişliği etkilediği görülmüştür. Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olmasının öğretmenlerin tükenmişlik düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir (Gündüz, 2004; Tümkiye, 1996).

Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri açısından önemli olan diğer bir faktör üstlerinden takdir görmedir. Yapılan araştırma sonuçları üstlerinden takdir görme değişkeninin öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini etkilediğini göstermiştir. Üstleri tarafından takdir edilen öğretmenlerin üstleri tarafından takdir edilmeyen öğretmenlere nazaran daha az tükenmişlik yaşadığı görülmüştür (Dolunay ve Piyal, 2003; Kırılmaz, Çelen ve Sarp, 2003).

Öğretmenlerin mesleki verimlilikleri ve manevi doyumları da tükenmişliği etkileyen diğer faktörlerdir. Yapılan araştırmalar tükenmişlik ile öğretmenlerin mesleki

verimlik ve manevi doyum arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Kendilerinin mesleki açıdan verimli olmadığını düşünen öğretmenlerin daha çok tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Yine öğretmenlerin tükenmişliği ve mesleğinden aldığı manevi doyum düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Öğretmenlerin mesleğini icra ederken aldıkları manevi doyum düzeyleri arttıkça tükenmişlik düzeyleri azalmaktadır (Akçamete ve diğ., 2001; Peker, 2002).

2.1.6. Taşınmalı Eğitim

Eğitimin hedefi, eğitim sistemi içindeki tüm bireylerin bilgi ve becerilerinin aynı seviyeye ulaştırılması değil; bireylerin kendi öğrenme kapasitelerinin ve kabiliyetlerinin en üst seviyeye taşıyabilmesi için ihtiyacı olan imkânların sağlanması ve bu imkânlardan her bireyin eşit olarak faydalanması için fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması olarak belirtilebilir. Bireylere eğitimde fırsat eşitliği sağlanması, kaynaklara ulaşabilme ve bu kaynaklardan faydalanabilme adına devletin eğitim açısından sunduğu tüm imkânlardan her bireyin eşit olarak yararlanması anlamına gelir (Kaya ve Bilgin Aksu, 2004). Ülkemizde eğitimden tüm bireylerin eşit olarak yararlanabilmesi bakımından yapılan uygulamalardan biriside taşıma yoluyla eğitime erişim uygulamasıdır.

Taşınmalı eğitim uygulaması, nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerinde ilkokul, ortaokul veya imam-hatip ortaokulundan herhangi biri bulunmayan veya öğretime elverişli olmayan eğitim kurumlarındaki öğrencilerin seçilen merkezlerdeki eğitim kurumlarına günü birlik taşınarak eğitim öğretim etkinliklerinin yürütülmesi olarak tanımlanabilir (Küçüksüleymanoğlu, 2006). Ülkemizde, yerleşim yerlerinin dağınık olması, yaşanan iç göçler, daha kaliteli bir eğitim vermek, okul bina sayısının yetersizliği, bir takım yerleşim yerlerindeki öğrenci sayısında yaşanan azalma ve birleştirilmiş sınıflı okulların sayısının azaltılmak istenmesi gibi nedenlerle taşınmalı eğitim uygulamasına ihtiyaç duyulmuştur (Yıldırım ve İyibaş, 2017). Sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçişle birlikte de taşınmalı eğitim bir zorunluluk haline gelmiştir.

Taşınmalı İlköğretim Uygulamasına, 1989-1990 eğitim-öğretim yılında Kocaeli’nde iki ve Kırklareli’nde üç okul pilot okul olarak belirlenerek uygulamaya başlanılmıştır. Belirtilen illerde seçilen beş pilot okula, 12 yerleşim yerinden toplam 305 öğrenci taşınmıştır (Şan, 2012). Pilot uygulamaların beklenen sonuçları vermesiyle birlikte, daha sonraki eğitim öğretim döneminde uygulama yapılan il sayısı dokuza, taşıma merkezi okul sayısı 78’e çıkarılmış ve toplam 3289 öğrenci taşıma kapsamına alınmıştır. Uygulamanın olumlu sonuçlar vermesiyle 1991- 1992 eğitim öğretim döneminde ise 29 il daha

uygulamaya dahil edilmiş ve 18256 öğrenci 408 merkez okula taşınmıştır. Ülkemizde 1997-1998 eğitim öğretim döneminde zorunlu eğitimin 8 yıl olmasıyla birlikte taşınmalı eğitimin kapsamı genişletilerek yaşadığı yerleşim biriminde ilköğretim okulu olmayan tüm öğrenciler uygulama kapsamına alınarak toplam 72 ilde taşınmalı eğitime başlanmış ve 281833 öğrenci 4804 merkez okula taşınarak eğitimlerine devam etmişlerdir (Arı, 2003). Milli Eğitim Bakanlığının 2010 yılında çıkardığı genelge ile 9.sınıf kız öğrencilerine öncelik verilerek ortaöğretim kademesindeki öğrencilerde taşınmalı eğitim kapsamına alınmıştır. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında, 10.sınıflar 2012-2013 eğitim öğretim yılında zorunlu eğitim süresinin 8 yıldan 12 yıla çıkarması ile ortaöğretimdeki 11 ve 12. sınıflar da taşınmalı eğitim kapsamına dahil edilmiştir. Bugün zorunlu eğitimin 13 yıla çıkarılarak okul öncesi öğrencilerinin de taşıma kapsamına alınması tartışılmaktadır.

Taşınmalı eğitim uygulaması ülkemizde genel okullaşma oranını arttırmıştır. Uygulama ile birlikte taşınan öğrenciler fiziki donanımı daha iyi ve daha fazla olanaklara sahip olan okullara kavuşmuşlar ve birleştirilmiş sınıf uygulaması azalmıştır. Böylece öğrencilere akademik yönden kendini daha çok geliştirme imkanı sağlamıştır. Taşınmalı eğitim uygulaması başlamadan önce yerleşim yerinde okul bulunmayan öğrenciler yatılı okullara gönderilmekte ve kız öğrencilerinin velileri de çocuklarını yatılı okula göndermeyi istememekteydiler. Taşınmalı eğitim uygulaması ile kız öğrencilerinin eğitimine devam etmeleri sağlanabilmiştir (Şentürk Cankurtaran, 2005). Taşınmalı eğitim uygulamasıyla yerleşim birimlerinden taşıtlarla merkezi yerlere taşınan öğrenciler, buldukları yerden daha kalabalık ortamlara girmişler ve hem toplumsal hem de kültürel anlamda daha farklı bir çevre ile tanışmıştır. Bu etkileşim sonucunda öğrencilerin davranışlarında, giyimlerinde, temizlik ve sağlık anlayışlarında olumlu yönde gelişmeler olmuştur. Bununla birlikte öğrencinin köyde olmayan marketi, alışveriş merkezini görmesine, kendi köylerinden çıkıp şehirdeki okula gelerek farklı yüzlere, kişiliklere, dile ve kültürlerle sahip öğrenci ve öğretmenlerle tanışıp, kaynaşarak sosyalleşmesine imkan sağlamıştır. Ayrıca, merkezi okulların her türlü eğitim, sağlık, spor ve kültürel etkinliklerinden yararlanma olanağına kavuşmuşlardır (Bostancıoğlu, 2002).

Yukarıda bahsedilen olumlu gelişmelerle birlikte servis araçları ile okula erişimin olumsuz hava koşullarında mümkün olmaması, servis araçlarının her zaman yeterli olmaması, servis araçlarına dışarıdan yolcu alınması, kaza riski, taşıma merkezi okulların yeterli kapasitede yemekhanelerinin olmaması ve öğrencilerin uygun koşullarda yemek yiyememesi gibi olumsuz durumlarla da karşılaşılabilir. Bu sayılan olumsuzlukların yanında öğrencilerin ders dışı etkinliklere katılamamaları, köyden gelmeleri nedeniyle

uyum problemi yaşamaları ve velilerin öğrencilerin ders için gerekli ihtiyaçlarını temini konusunda zorlanmaları yaşanan olumsuzluklara ek olarak sayılabilir (Turan, 2011).

Taşınmalı eğitim öğrenciler açısından olumlu ve olumsuz yönlerinin yanında, taşıma merkezi okullarda çalışan öğretmenler açısından da ayrı bir yük oluşturduğu söylenebilir. Taşıma merkezi okullarda görev yapan öğretmenler diğer meslektaşlarına göre, öğrencileri servise indirip bindirmek, öğle yemeklerini yemelerini sağlamak, servislerin periyodik olarak denetimlerini yapmak gibi farklı görevlerde üstlenmektedirler. Yasal sorumluluğu da bulunan bu durumun taşıma merkezinde görev yapan öğretmenlere hiçbir şekilde maddi ve manevi kazanç getirmemesi ve taşıma işlerinde yaşanan problemler öğretmenleri yıpratır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Baysal (1995)' in İzmir il merkezi dışında bulunan liselerde çalışan 551 öğretmenle Maslach Tükenmişlik Envanterini kullanarak öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerini incelemiştir. Bu araştırmasında, bayan öğretmenlerde duygusal tükenmenin erkek öğretmenlere göre fazla olduğu görülmüştür. 20-30 yaş aralığındaki öğretmenlerin tükenmişlik açısından daha fazla risk taşıdığı ve mesleğini daha az seven öğretmenlerin, mesleğini severek yapan öğretmenlere göre kişisel başarı ve duyarsızlaşma boyutunda tükenmişliği daha fazla yaşadıkları bulunmuştur.

Girgin (1995) İzmir ilinde 38 okulda görev yapan 401 ilköğretim öğretmeni ile Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanarak, mesleki tükenmişliği etkileyen değişkenleri incelemiştir. Araştırma sonunda, yaş arttıkça tükenmişlik riskinin azaldığını, duyarsızlaşma alt boyutunda erkek öğretmenlerin puanlarının bayan öğretmenlere göre daha fazla olduğunu, çalışma yılı arttıkça duyarsızlaşmanın azaldığı ve mesleki başarının arttığı sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca yönetici olarak görev yapanların duygusal tükenmelerinin daha düşük, kişisel başarılarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yöneticilerden takdir gören öğretmenlerin duygusal tükenme yaşadıkları ve bu öğretmenlerin kişisel başarı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Tümkiye (1996) araştırmasında, öğretmenlerdeki tükenmişlikle birlikte, görülen psikolojik belirtileri, uyguladıkları başa çıkma yollarını ve mesleki çalışma koşullarını incelemiştir. Bu çalışmaya ilköğretim, ortaokul ve lise olmak üzere her kademedeki toplam 720 öğretmen katılmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini belirlemek için, Seidman ve Zager (1986–87) tarafından geliştirilen “Öğretmen Tükenmişlik Ölçeği”;

psikolojik belirtileri bulmak için Derogatis ve arkadaşları (1977) tarafından geliştirilen "Psikolojik Belirti Tarama Testi"; başa çıkma davranışlarını belirlemek için ise yine Seidman ve Zager (1986–87) tarafından geliştirilen "Kişisel Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlere oranla nispeten daha fazla tükenmişlik yaşadıkları, medeni durumları yönünden fark olmadığı ve eğitim düzeyi arttıkça tükenmişliğin arttığı belirtilmiştir. Araştırmada farklı kademedeki okullarda görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasında da farklılıklar bulunmuştur. Buna göre, ilkokullarda görev yapan öğretmenlerin idari desteğin yetersiz görmeleri nedeniyle daha fazla tükenme yaşadıkları, lisede görev yapan öğretmenlerin ise ergenlik döneminde olan lise öğrencileriyle daha fazla ilgilenmek durumunda kaldıkları için tükenme yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca bulgular, hizmet süresinin artması ile birlikte iş tatmini ve öğrencilere yönelik olumlu davranışların da arttığını, müdür yardımcılarının en çok tükenen grup olduğu göstermiştir.

Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996) ilkokul ve özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri arasında fark olup olmadığı ve tükenmişliğe etki eden faktörleri incelemiştir. Her iki gruptaki öğretmenlerin aldıkları toplam tükenmişlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı, ancak ilkokul öğretmenlerinin kişisel başarısızlık puanlarının özel eğitim öğretmenlerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada cinsiyet açısından ilkokul ve özel eğitimde çalışanlar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Çalışma süresi bakımından beş yıldan fazla çalışan öğretmenlerin kişisel başarı puanları yüksek çıkmıştır.

Çokluk (1999) Zihinsel ve İşitme Engelliler okulunda görev yapan 104 öğretmen ve 65 yönetici ile birlikte araştırmasını yapmıştır. Bu araştırmada yöneticilerle öğretmenler arasında duyarsızlaşma ve duyusal tükenme alt boyutlarında anlamlı farklar olduğunu görülürken, kişisel başarı alt boyutunda öğretmenler ve yöneticiler arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Yönetici grubuna ait tükenmişlik puanlarının öğretmenlerden daha fazla olduğu saptanmıştır.

Izgar (2001) tarafından Aksaray, Nevşehir, Niğde, Karaman ve Konya illerinde 420 okul müdürü ile yapılan çalışmada okul müdürlerinin tükenmişlik durumları incelenmiştir. Araştırma sonunda okul yöneticileri duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puanları, cinsiyete, yaşa, medeni duruma, okulların bulunduğu yerleşim yerine göre anlamlı farklılığın olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca okul yöneticilerinin üç alt boyutta orta düzeyde tükenmişlik yaşadığı bulunmuştur.

Gündüz (2004) , Mersin ilinde özel ve resmi ilköğretim okullarında görev yapan 633 öğretmenler ile " Öğretmenlerde Tükenmişliğin Akılcı Olmayan İnançlar ve Bazı

Mesleki Değişkenlere Göre Yordanması " konulu araştırma yapmıştır. Bu çalışmasında öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile mezun olunan okul, çalışılan okul, branş, öğrenci sayısı, hizmet süresi, sosyal destek ve sosyal destek kaynağı gibi değişkenlerde anlamlı düzeyde farklılık olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet ve medeni durum değişkenlerinde tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmada öğretmenlerde tükenmişliği yordanmasında en önemli katkının akılcı olmayan inançlardan üzerinden yapıldığı görülmüştür.

Maraşlı'nın (2005) Ankara ili Büyükşehir Belediyesi sınırları içindeki devlete bağlı okullarda çalışan toplam 390 öğretmenle yaptığı çalışmasında "Lise Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri" konusu incelenmiştir. Çalışmasında ölçme aracı olarak Potter Tükenmişlik Ölçeği, Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçları çocuk sayısı, medeni durum, branş, eğitim süresi, mesleğini seçme biçimleri ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca devlet okullarındaki öğrenci mevcudunun çok öğretmen sayısının az olması, fiziki şartların uygunsuz ve yetersiz olması ve düşük ücret gibi faktörlerin öğretmenlerin bıkkınlık, yetersizlik, mutsuzluk hissetmesine ve bunlarla ilişkili olarak da tükenmişlik yaşamalarına sebep olduğunu ortaya konulmuştur.

Girgin ve Baysal (2005), zihinsel engelli öğrencilerle çalışan 48 öğretmenin mesleki tükenmişlik düzeyini incelemiştir. Araştırma sonucunda erkek öğretmenlerin bayanlara göre daha fazla duyarsızlaşma yaşadıkları görülmüştür. Yine sonuçlara göre iş arkadaşlarından destek gören öğretmenlerin destek görmeyenlere göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarında anlamlı düzeyde bir azalma olduğunu belirtmişlerdir Aynı zamanda da üstlerinden takdir görmeyen öğretmenlerin duyarsızlaşma ve duygusal tükenme puanları takdir gören öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özipek (2006), "Orta Öğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerde Mesleki Tükenmişlik Düzeyi ve Nedenleri" konulu araştırmasında Edirne ilinde görev yapan 212 öğretmenle çalışmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş değişkenine göre duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı düzeyde bir fark bulunmazken, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutlarında anlamlı düzeyde bir fark olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin çocuk sayılarına göre duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur. Öğretmenlerin cinsiyet ve mezuniyet durumunun öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini etkileyen bir faktör olmadığı saptanmıştır.

Erdemoğlu Şahin (2007) Ankara merkez ilçedeki ilköğretim kurumunda görev yapan 361 öğretmen ve ortaöğretim kurumunda görev yapan 154 öğretmen olmak üzere

toplam 515 öğretmenle “ Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri” adlı araştırmayı yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutları ile öğretmenlerin medeni durumları arasında farkın anlamlı düzeyde olmadığı, ancak duygusal tükenme alt boyutunda dul öğretmenlerin tükenmişliğinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin eğitim durumları ile tükenmişlikleri arasında kişisel başarı alt boyutunda anlamlı düzeyde fark oluşmazken, eğitim enstitüsü mezunlarının daha fazla duyarsızlaşma ve duygusal tükenme yaşadıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri değişkeninde, 26 yıl ve üzeri kıdemi olan öğretmenlerin daha çok duygusal tükenme ve duyarsızlaşma yaşadıkları, kişisel başarı alt boyutunda ise farkın anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur. Araştırmada ilköğretimde çalışan öğretmenlerin diğer ortaöğretimde çalışan öğretmenlere göre daha fazla duyarsızlaşma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sınıflardaki ortalama öğrenci artması, öğretmenlerin üstlerinden takdir görmemesi, kendilerini verimli hissetmemesi, öğretmenliği istememeleri ve manevi doyuma ulaşamamaları gibi durumların öğretmenlerde kişisel başarı, duyarsızlaşma ve duygusal tükenme alt boyutlarında tükenme yaşama olasılığını arttırdığı saptanmıştır.

Polatçı (2007) “ Tükenmişlik Sendromu Akademisyenler Üzerinde Bir Uygulama ” adlı çalışmasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde görev yapan akademik personelin tükenmişliklerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre akademik personelin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişlik düzeylerinin orta, kişisel başarı alt boyutunda ise yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada cinsiyet faktörü ile tükenmişlik düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Genç akademisyenlerin duyarsızlaşma alt boyutundaki puanları yüksek çıkarken ileri yaştaki akademisyenlerin de kişisel başarı alt boyutundaki puanları yüksek çıkmıştır. Ayrıca yapılan araştırmada medeni durum ve çocuk sayısı değişkenlerine göre kişisel başarı alt boyutunda anlamlı düzeyde fark olduğu belirtilmiştir.

Karaman (2009) " İlköğretim ve Ortaöğretim Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Seviyelerinin İncelenmesi" konulu araştırma yapmıştır. Bu araştırmasında İstanbul İli, Bahçelievler ve Üsküdar ilçelerinde toplam 253 okul yöneticisi ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre okul yöneticileri ile ilgili olarak, fakülte mezunu olanların diğer program mezunlarına göre, müdür yardımcılarının müdürlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya göre, sosyoekonomik çevrenin gelişmesiyle birlikte tükenmişliğin azaldığı görülmüştür.

Çağlayan (2012) yaptığı araştırmada; birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Erzurum ili Yakutiye,

Palandöken ve Aziziye ilçelerinde görev yapan 97'si kadın, 73'ü erkek olmak üzere toplam 170 birleştirilmiş sınıf öğretmeni araştırmaya katılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin cinsiyet ve aylık gelir düzeyi değişkenleri açısından anlamlı düzeyde bir fark görülmezken; yaş, medeni durum, çocuk sayısı, mezun oldukları bölüm, mesleki kıdem, eşin çalışma durumu gibi faktörler açısından farkın anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur.

Yılmaz Toplu (2012), Türk Eğitim Sisteminde Yer Alan Okul Öncesi ve İlköğretim Okullarının Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerini Bazı Değişkenlere Göre İncelemesi adlı araştırma yapmıştır. Çalışmada İzmir ili Menderes ilçesine bağlı ilköğretim ve okul öncesi kurumlarda görev yapan 567 okul öncesi öğretmene anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin duyarsızlaşma alt boyutundaki tükenmişlik düzeylerinin okul düzeyi, medeni durum, mesleki kıdem faktörlerinde; kişisel başarı alt boyutunda ise yaş, branş ve okul düzeyi faktörlerinde farkın anlamlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet ve sahip olunan çocuk sayısı faktörleri ile tükenmişlik düzeyi arasında herhangi bir farklılaşma görülmemiştir.

Yılmaz (2013) tarafından yapılan“ Beden eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri” adlı araştırmada, Ordu ili (merkez) ve ilçelerine bağlı ortaokul ve liselerde görev yapan 275 beden eğitimi öğretmenine uygulama yapmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında öğretmenlerin tükenmişliği ile cinsiyetleri arasında farkın anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin yaş faktörüne göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutları puanlarında anlamlı bir farklılık bulunamamış, fakat 40 ve üstü yaş gurubunun kişisel başarı alt boyutu puanları yüksek çıkmıştır. Öğretmenlerin meslek gelirlerinin yeterliliği faktörüne göre duygusal tükenme yaşadıkları tespit edilmiştir.

Koralay (2014) İzmir İli Buca ilçesinde görev yapan toplam 312 ilkokul öğretmeni ile "İlkokullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri" isimli araştırmasını yapmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutunda az, duyarsızlaşma boyutunda da çok az tükenme yaşadıklarını bulmuştur. Öğretmenlerin cinsiyet, yaş, kıdem, branş, okuldaki çalışma süresi ve mezun olunan fakülte faktörleri ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Ancak Medeni durum faktöründe bekar öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin, evli öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tunaboylu'nun (2015) “İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi” adlı çalışması, İzmir İli Torbalı İlçesindeki resmi ilkokul ve ortaokullarında

çalışan toplam 593 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin yaş değişkenine göre, kişisel başarı alt boyutunda anlamlı düzeyde olmadığını, ancak duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir fark olduğunu; öğretmenlerin yaşı ilerledikçe tükenmişlik düzeyleri arttığını tespit etmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin medeni durumu, mesleği isteyerek yapma durumu, üstlerinden takdir görme durumu, manevi doyum, sınıf mevcudu ve mezuniyet durumlarına göre tükenmişlik düzeylerinin üç alt boyutta da farkın anlamlı düzeyde olduğu, öğretmenlerin cinsiyetleri ve mesleki kıdemleri değişkenlerine göre ise anlamlı düzeyde bir fark olmadığı bulunmuştur.

Çil (2016) bilgisayar öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmasını Samsun İlinde ortaokul ve liselerde çalışan 130 erkek, 75 kadın toplam 205 bilgisayar öğretmeni ile yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında kadın bilgisayar öğretmenlerinin, kişisel başarı alt boyutunda ise erkek bilgisayar öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığını görülmüştür. Medeni durum değişkenine göre, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında evli bilgisayar öğretmenlerinin, kişisel başarı alt boyutunda ise bekar bilgisayar öğretmenlerinin daha fazla tükenmişlik yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okullarında bilgisayar laboratuvarı olmayan bilgisayar öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik ile duyarsızlaşma düzeyleri, okullarında laboratuvar olan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Okullarında bilgisayar laboratuvarı olan bilgisayar öğretmenlerinin kişisel başarı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Çolak (2017) İlkokul ve ortaokulda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini incelemiştir. Araştırmasını, Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde kamuya bağlı 12 ortaokul ve ilkokulda çalışan toplam 355 yönetici ve öğretmenle yapmıştır. Araştırma sonucunda, erkeklerin duyarsızlaşma alt boyutunda ve evlilerin duygusal tükenme alt boyutunda daha fazla tükenmişlik yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca kişisel başarı alt boyutu dışındaki tüm alt boyutlarda sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi branş öğretmenlerine göre daha yüksek bulunmuştur. Yönetici ve öğretmenler arasındaki tükenmişlik düzeylerine bakıldığında iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Maslach ve Jackson'ın (1981) kamuda çalışanların tükenmişlik düzeylerini belirlemek için 1025 kişiden oluşan örnekleme yaptıkları araştırma neticesinde "Maslach Tükenmişlik Envanteri" ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği ilk kez test etmişlerdir. MBI ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden olumlu sonuçlar alınmıştır. Araştırmada

öğretmen, avukat, polis, hemşire gibi farklı meslek çalışanları da yer almıştır. Çalışmada tükenmişlik alt boyutlarının cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum ve eğitim durumu ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutunda kadınların erkeklere ve gençlerin yaşlılara oranla daha fazla tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Yine aynı çalışmada bekar çalışanların evli çalışanlara göre daha yüksek düzeyde duygusal tükenme yaşadıkları tespit edilmiştir.

Ellis (1983), “Dallas’ta Resmi Okullarda Görev Yapan Yöneticilerin Tükenmişlik Düzeyleri” isimli araştırmasında Dallas’ta resmi okullarda görev yapmakta olan toplam 183 yöneticinin tükenmişlik düzeylerini hem sıklık hem de yoğunluk açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarında, resmi okullarda görev yapan yöneticilerde tükenmişliğin önemli bir problem olmadığı tespit edilmiştir. Kadın yöneticiler, erkek meslektaşlarına göre duygusal tükenme alt boyutunda daha yüksek puan, kişisel başarı alt boyutunda ise daha düşük puan almışlardır. Yaş ile tükenmişlik arasında anlamlı bir fark saptanmış, yaşlı yöneticilerin duygusal tükenme alt boyutu puanları diğer gruptan yüksek bulunmuştur.

Sarros ve Sarros (1987), 635 ilkököl ve ortaokul öğretmeni ile 128 okul müdür ve müdür yardımcısı üzerinde yaptığı “Yönetici Grupları ile Öğretmen Gruplarının Tükenmişlik Düzeyleri Arasında ki Farkın İncelenmesi” isimli araştırmasında, yöneticiler ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark olup olmadığını saptamayı amaçlamışlardır. Araştırmada sonuçlarına göre, öğretmenlerin kişisel başarı ve duygusal tükenme alt boyutlarında, yöneticilere göre, oldukça yüksek düzeyde tükenmişlik duygusu yaşadıkları görülmüştür. Duyarsızlaşma alt boyutunda ise anlamlı fark bulunamamıştır. Duygusal tükenme alt boyutunda öğretmenler arasında tükenmişliği etkileyen faktörler; iş yükü ile doyum, statü ve fark edilme ile doyum olduğu saptanmıştır. Duyarsızlaşma alt boyutunda ise; statü ve fark edilme ile doyum, işin zorlayıcı olması, ilerleme ile doyum, güvence ve katılım ile doyum, ücret ve tazminatlar ile doyum tükenmişliği etkileyen faktörler olarak bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenler açısından ortaya koymayı hedefleyen tarama modelinde bir çalışmadır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlihazırda var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2016). Bu kapsamda araştırmada sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin taşımali eğitim ve farklı değişkenler arasındaki ilişkisi araştırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2016-2017 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Denizli İl ve İlçelerindeki resmi ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenleri olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini Denizli merkez, ilçe ve köy okullarından tesadüfî örnekleme yoluyla seçilen taşıma merkezi olan ve olmayan ilkokullarda çalışan toplam 650 sınıf öğretmenine ölçek dağıtılmıştır. Bu ölçeklerden 74 ölçek boş olarak geri teslim alınmış, 129 ölçek ise geri teslim edilmemiştir. Dağıtılan ölçeklerden 447 tanesi doldurulmuş olarak teslim alınmıştır. Teslim alınan ölçeklerden 28'i eksik ve düzensiz doldurulması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Sonuçta 419 sınıf öğretmenin verileri araştırmada kullanılmıştır.

Ankete katılan sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, mesleki kıdem, halen görev yapılan okuldaki çalışma süresi, öğrenci sayısı, okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu ve taşımali eğitim durumunu gösteren frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3.1 'de verilmiştir.

Tablo 3.1 incelendiğinde, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında 259' u (%61.8) kadın, 160' ı (%38.2) erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yaş dağılımlarına bakıldığında 21-30 arası 46 (%11.0), 31-40 arası 217 (%51.8), 41-50 arası 106 (%25.3), 51 ve üzeri 50 (%11.9) öğretmen bulunmaktadır. Medeni durumlarını incelediğimizde, öğretmenlerin 364' ü (%86.9) evli, 55'i (%13.1) bekar olduğu görülmektedir. Eğitim durumlarına baktığımızda, öğretmenlerin 264'ü (%63.0) eğitim fakültesi, 16'sı (%3.8) fen edebiyat fakültesi, 90'ı (%21.5) eğitim enstitüsü- eğitim yüksekokulu, 21 i (%5.0) yüksek lisans – doktora, 28' i (%6.7) diğer fakültelerden mezun olmuştur. Öğretmenlerin mesleki kıdem durumuna baktığımızda, 37'

si (%8.8) 1-5 yıl, 86' sı (%20.5) 6-10 yıl, 114' ü (%27.2) 11-15 yıl, 60' ı (%14.3) 16-20 yıl ve 122' si (%29.1) 21 yıl ve üzeri bir mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 1. *Ankete Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Özelliklerine Göre Frekans ve Yüzde Dağılımı*

Kişisel Bilgiler		N	%
Cinsiyet	Kadın	259	61.8
	Erkek	160	38.2
Yaş	21-30	46	11.0
	31-40	217	51.8
	41-50	106	25.3
	51 ve üzeri	50	11.9
Medeni Durum	Evli	364	86.9
	Bekar	55	13.1
Eğitim Durumu	Eğitim Fakültesi	264	63.0
	Fen Edebiyat Fakültesi	16	3.8
	Eğitim Enstitüsü- Eğitim	90	21.5
	Yüksek Okulu		
	Yüksek Lisans- Doktora	21	5.0
	Diğer	28	6.7
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	37	8.8
	6-10 yıl	86	20.5
	11-15 yıl	114	27.2
	15-20 yıl	60	14.3
	21 yıl ve üzeri	122	29.1
Görev yaptığı okuldaki Çalışma Süresi	1-5 yıl	260	62.1
	6-10 yıl	101	24.1
	11-15 yıl	45	10.7
	15-20 yıl	7	1.7
	21- 25 yıl	5	1.2
Öğrenci Sayısı	26 yıl ve üzeri	1	.2
	25 ve daha az	308	73.5
	26-40 arası	108	25.8
Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyoekonomik Durumu	41 ve üzeri	3	.7
	Düşük	64	15.3
	Orta	312	74.4
Okulda Taşınmalı Eğitim Varlığı	Yüksek	40	10.3
	Evet	168	40.1
	Hayır	251	59.9

Görev yaptığı okuldaki çalışma süreleri incelendiğinde, 260' ı (%62.1) 1-5 yıl, 101' i (%24.1) 6-10 yıl, 45' i (%10.7) 11-15 yıl, 7' si (%1.7) 16-20 yıl, 5' i (%1.2) 21-25 yıl ve 1'i (%0.2) 25yıl ve üzeri şeklindedir. Öğrenci sayılarına göre bakıldığında, 308'i (%73.5) 25 ve daha az, 108' i (%25.8) 26-40 arası ve 3'ü (%0.7) 41 ve üzeri öğrenci bulunmaktadır. Okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre öğretmenlerin, 64'ü (%15.3) düşük, 312'si (%74.4) orta ve 40'ı (%10.3) yüksek olan çevrede bulunmaktadır. Okulda taşınmalı eğitim olup almamasına bakıldığında, 168'i (%40.1) evet, 251'i (%59.9) hayır şeklinde olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada kişisel verileri toplanmak için Kişisel Bilgi Formu ile birlikte öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini belirlemek için Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Ayrıca Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden anketin il merkezi ve ilçelerde bulunan ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine uygulanabilmesi için resmi izin alınmıştır.

Kişisel Bilgi Formu sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik nedenlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, mezun olunan fakülte ya da program, mesleki kıdem, görev yaptığı okuldaki çalışma süresi, sınıftaki öğrenci sayısına, okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna ve okulun taşıma merkezi olup olmaması durumlarını ifade eden dokuz maddeden oluşmaktadır.

Maslach ve Jackson (1986) tarafından geliştirilmiş olan "Maslach Tükenmişlik Ölçeği (Maslach Burnout Inventory)" (MBI) 22 soru ve üç alt boyuttan oluşan Ergin (1992) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek kullanılmıştır. Türkçe uyarlaması için önce maddelerin Türkçe karşılıkları yazılmıştır. Birden fazla Türkçe karşılığı olan madde dil ve kültür uzmanlarından oluşan bir heyet tarafından sadeleştirilmiştir. Hemşire, doktor, öğretmen, polis gibi mesleklerden oluşan 235 kişilik bir gruba uygulanmış ve bunun sonucunda orijinalinde 7 basamaklı olan cevap seçeneğinin 5 basamağa indirilmesi kararlaştırılmış ve bu günkü halini almıştır (Ergin, 1992).

Ölçeğin birinci alt boyutu olan duygusal tükenme dokuz maddeden (1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16, 20) oluşmakta, kişilerin enerjisinin ve duygusal kaynaklarının ne ölçüde tükendiğini anlamaya yöneliktir. İkinci alt boyutu olan duyarsızlaşma beş maddeden (5, 10, 11, 15, 22) oluşmakta, bireyin hizmet verdiği insanlara karşı takındığı olumsuz, ciddiyetsiz tavır ve duygularını ölçmeyi amaçlamaktadır. Üçüncü alt boyutu olan kişisel başarı sekiz

maddeden (4, 7, 9, 12, 17, 18, 19, 21) oluşmakta, bireyin kendisini yeterli bulmaması ve olumsuz değerlendirme eğilimini ölçmeyi amaçlamaktadır (Işıkhani, 2017).

Bu çalışmada tükenmişlik düzeylerini belirlemek için 5 basamaklı derecelendirme tipinde hazırlanana ankete katılan bireylerden hiçbir zaman, çok nadir, bazen, çoğu zaman, her zaman seçeneklerinden kendilerine en yakın olanı işaretlemeleri istenmiştir. Puanlar her alt boyut için ayrı hesaplanmaktadır. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutları olumsuz, kişisel başarı alt boyutu olumlu ifadelerden oluşur. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarına verilen cevaplar hiçbir zaman (1), çok nadir (2), bazen (3), çoğu zaman (4), her zaman (5) olarak puanlanırken, kişisel başarı alt boyutunu oluşturan maddeler tersine çevrilerken hiçbir zaman (5), çok nadir (4), bazen (3), çoğu zaman (2), her zaman (1) puanlanır. Ölçekteki aralık katsayısı ($5-1=4$), seçenek sayısına (5) bölünerek ($4\div 5=0.80$) alt ve üst sınır puanlar elde edilmiştir. MTÖ beşli derecelendirme ölçeği alt boyutlarına karşılık gelen puanlar Tablo 3.2' de verilmiştir (Yılmaz, 2007).

Tablo 3. 2. *Beşli Dereceleme Ölçeği Puanlarına Karşılık Gelen Puanlama Tablosu*

Tükenmişlik Düzeyleri	Puan	Alt – Üst Sınır	Puana Karşılık Gelen Yorum
Hiçbir Zaman	1	1.00 – 1.80	Çok Az Tükenmiş
Çok Nadir	2	1.81 – 2.60	Az Tükenmiş
Bazen	3	2.61 – 3.40	Orta Düzeyde Tükenmiş
Çoğu Zaman	4	3.41 – 4.20	Çoğunlukla Tükenmiş
Her Zaman	5	4.21 – 5.00	Çok Fazla Tükenmiş

Maslach Tükenmişlik Envanterinin güvenilirliği Ergin (1992) tarafından iki yöntemle ölçülmüştür. Birinci yöntemde, her alt boyut için ayrı ayrı iç tutarlılık hesaplaması 552 kişilik doktor ve hemşirelerden oluşan gruptan elde edilen verilere göre yapılmıştır. Güvenirlilik katsayıları şu şekildedir: Duyusal Tükenme 0.83, Duyarsızlaşma 0.65, Kişisel Başarı 0.72. İkincisinde ise ölçeğin güvenilirliği incelemek için test/tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Bir önceki denek grubundan 99 deneğe tekrar ulaşılarak elde ettiği verilere göre ise güvenilirlik katsayıları Duyusal Tükenme 0.83, Duyarsızlaşma 0.72, Kişisel Başarı 0.67 şeklinde bulunmuştur.

Ergin (1992) tarafından ölçeğin yapı geçerliliği faktör yapısı incelenerek yapılmıştır. Bu amaçla yapılan faktör analizinde 5 doğal faktör ortaya çıkmış ancak yoğunluğun 3 faktör üzerinde toplandığı görülmüştür. Bunun üzerine vaerimax rotation

uygulanması yapıldıktan sonra üç temel faktör ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan ölçeğin Türkçe uyarlamasının, orijinal ölçekle tamamen tutarlı olduğunu göstermiştir.

Bu araştırma için Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutlarının güvenilirlik analizleri, Cronbach Alpha katsayısı hesaplanarak yapılmıştır. Cronbach Alpha katsayısının değerine göre ölçeğin güvenilirliği; “ $0.00 \leq \alpha \leq 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0.40 \leq \alpha \leq 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir, $0.60 \leq \alpha \leq 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir, $0.80 \leq \alpha \leq 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir” şeklinde gösterilmektedir (Akgül ve Çevik, 2003, s.435). Bu çalışmada kullandığımız Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin alt boyutlarının güvenilirlik katsayıları Duyusal Tükenme 0.83, Duyarsızlaşma 0.69, Kişisel Başarı 0.76 bulunmuştur. Bu değerler 0.60’ dan büyük olduğundan dolayı ölçeğin uygulanan örneklem için güvenilir olduğu söylenebilir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Anket formlarını Denizli İli ve ilçe okullarında uygulamak için Denizli İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır. Ölçekler okulda bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenlere uygulanmıştır. Ölçekler araştırmacı tarafından uygulanacak öğretmenlere elden verilmiştir. Araştırmanın öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerini belirlemek amacıyla yapıldığı açıklanmıştır. Ölçeklere ad ve soyadının yazılmaması istenmiştir. Toplam 650 sınıf öğretmenine ölçek dağıtılmış ve ölçeklerin müsait olan zamanlarda doldurulması istenmiştir. Ölçeklerin dağıtıldığı okullara tekrar gidilerek ölçekler toplanmıştır. Bu ölçeklerden 74 ölçek boş olarak geri teslim alınmış, 129 ölçek ise geri teslim edilmemiştir. Dağıtılan ölçeklerden 447 tanesi doldurulmuş olarak teslim alınmıştır. Teslim alınan ölçeklerden 28’i eksik ve düzensiz doldurulması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Sonuçta 419 sınıf öğretmenin verileri çalışmada kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmada uygulanan anketlerin analizi yapılmadan önce sonuçlarının normal bir dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla normallik testi yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerine ilişkin yapılan normallik testi sonuçları Tablo 3.3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3.3. *Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Puanlarının Normal Dağılım Testi Sonuçları*

Kolmogorov–Smirnow	N	K-Smirnow Z	Skewness	Kurtosis	P
Sınıf Öğretmenlerinin	419	.063	.127	-.552	.000

p< .05

Tablo 3.3' ü incelediğimizde, sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerine ilişkin yapılan Kolmogorov–Smirnow testi sonuçlarında 0.05 manidarlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Ancak normalliği test edilmek istenen grubun çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarının sıfır yakınlığına göre de normal dağılım konusunda fikir yürütülebilir. Bu değerlerin sıfıra ne kadar yakınsa veriler o kadar normal dağılım gösteriyor demektir. Analizlerde asıl olan, elde edilen puanların normalden aşırı uzaklaşma göstermemesidir. Çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayıları ± 1 arasında kalıyorsa verilerin normale yakın dağıldığını söyleyebiliriz (Büyüköztürk, 2013). Bu araştırmada çarpıklık (Skewness) katsayısı 0.127 ve basıklık (Kurtosis) katsayısı -0.552 olarak bulunmuştur. Elde edilen çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayıları ± 1 arasında olmasından dolayı sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir ve anketlerden elde edilen verilerin analizlerinde parametrik istatistik teknikleri (t-testi, ANOVA, Tukey HSD) kullanılmıştır.

Cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, öğrenci sayısı ve taşınmalı eğitim durumu değişkenleri bakımından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve alt boyutları arasında fark olup olmadığını tespit etmek için t-testi kullanılmıştır. Eğitim durumu ve öğrenci sayıları değişkenlerinde bazı seçeneklerin sayı olarak az işaretlenmesinden dolayı seçenekleri sayısal olarak dengelenmek için birleştirme işlemi yapılmış ve T-Testi tekniği kullanılmıştır. Eğitim durumu değişkeni başlığı altında bulunan Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans- Doktora, Diğer seçenekleri 'Diğer Fakülte' başlığı altında birleştirilmiştir. Öğrenci sayıları değişkeni başlığı altında bulunan '26-40 arası' ve '41 ve üzeri' seçenekleri de '26 ve Üzeri' şeklinde birleştirilerek analiz yapılmıştır. Mesleki kıdem, görev yapılan okuldaki çalışma süresi ve okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu değişkenleri ile öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve alt boyutları arasında fark olup olmadığını tespit etmek için ANOVA kullanılmıştır. Görev

yapılan okuldaki çalışma süresi başlığı altında bulunan '11-15 yıl', '16-20 yıl', '21-25 yıl' ve '26 yil ve üzeri' seçenekleri '11 yıl ve Üzeri' şeklinde birleştirilerek analiz yapılmıştır. Gruplar arasında anlamlı fark bulunması halinde ise, farkın kaynağını bulmak için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler $p < .05$ manidarlık düzeyinde sınanmış ve bulgular araştırmanın amaçlarına uygun olarak tablolar halinde sunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmamıza katılarak ölçek sorularını yanıtlayan sınıf öğretmenlerinden toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ölçeğine verdikleri cevapların analizi Tablo 4.1 'de verilmiştir.

Tablo 4. 1. *Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ölçeği Maddelerine Göre Ortalamaları, Standart Sapmaları*

MADDELER	N	X	Ss
1	419	2.150	0.947
2	419	2.591	1.048
3	419	1.744	0.843
4	419	2.307	0.717
5	419	1.496	0.889
6	419	2.577	0.966
7	419	2.164	0.731
8	419	2.131	1.342
9	419	1.940	0.994
10	419	1.866	0.949
11	419	1.871	1.824
12	419	2.171	0.940
13	419	2.269	1.063
14	419	2.875	1.177
15	419	1.336	0.673
16	419	2.327	0.951
17	419	2.157	0.911
18	419	2.300	0.852
19	419	2.424	0.875
20	419	1.642	0.920
21	419	2.167	0.875
22	419	2.136	1.050

Tablo 4.1 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik ölçeğine ilişkin puanlarının aritmetik ortalaması 1.336 ile 2.875 arasında değişmektedir. Buna göre sınıf öğretmenleri arasında ‘ İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.’ seçeneği en yüksek algıya sahipken, ‘ İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.’ seçeneği en düşük algıya sahip olduğu görülmüştür. Duygusal tükenme alt boyutunda ‘ İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.’ seçeneği en yüksek, ‘Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum.’ seçeneği en düşük ortalamaya sahiptir. Duyarsızlaşma alt boyutunda ‘İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum.’ seçeneği en yüksek, ‘İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.’ seçeneği en düşük ortalamaya sahiptir. Kişisel Başarı alt boyutunda ‘Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.’ Seçeneği en yüksek, ‘Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.’ seçeneği en düşük ortalamaya sahip olmuştur.

Tablo 4.2. *Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri*

Alt Boyutlar	N	X	Ss	Min.	Max.
Duygusal Tükenme	419	2.249	.648	1.00	4.11
Duyarsızlaşma	419	1.722	.606	1.00	4.20
Kişisel Başarı	419	2.205	.531	1.00	4.13

Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.2’de incelenmiştir. Tablo 4.2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme alt boyutunda ($X=2.249$) ve kişisel başarı alt boyutunda ($X=2.205$) az tükenme yaşadıkları, duyarsızlaşma alt boyutunda ($X= 1.722$) ise çok az tükenmişlik yaşadıklarını söyleyebiliriz.

4.1. Cinsiyete Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyete göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla t-testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin cinsiyete göre tükenmişlik düzeylerini belirlenmesi için yapılan analiz sonuçları Tablo 4.3 ‘te gösterilmiştir.

Tablo 4. 3. *Cinsiyete Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları*

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Duygusal	Kadın	259	2,229	.659	417	-.800	.424
Tükenme	Erkek	160	2,281	.630			
Duyarsızlaşma	Kadın	259	1,721	.583	417	-.062	.951
	Erkek	160	1,725	.643			
Kişisel Başarı	Kadın	259	2,208	.474	274.740	.141	.888
	Erkek	160	2,200	.614			

p< .05

Tablo 4.3 'te görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t- testi sonucunda, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p> .05).

4.2. Medeni Duruma Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin medeni duruma göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla t-testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin medeni duruma göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. *Medeni Duruma Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları*

Alt Boyutlar	Medeni Durum	N	X	SS	Sd	t	p
Duygusal	Evli	364	2.252	.648	417	.254	.800
Tükenme	Bekar	55	2.228	.650			
Duyarsızlaşma	Evli	364	1.706	.598	417	-1.445	.149
	Bekar	55	1.832	.650			
Kişisel Başarı	Evli	364	2.200	.525	417	-.402	.688
	Bekar	55	2.231	.574			

p< .05

Tablo 4.4 'te görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t- testi sonucunda,

duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik ile medeni durumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > .05$).

4.3. Eğitim Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin eğitim durumlarına göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla t-testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin eğitim durumlarına göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Eğitim Durumuna Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Eğitim Durumu	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Eğitim Fakültesi	264	2.306	.636	417	1.845	.018
	Diğer Fakülte	155	2.151	.658			
Duyarsızlaşma	Eğitim Fakültesi	264	1.771	.618	417	1.321	.032
	Diğer Fakülte	155	1.640	.578			
Kişisel Başarı	Eğitim Fakültesi	264	3,786	.514	417	.452	.649
	Diğer Fakülte	155	3,810	.561			

$p < .05$

Tablo 4.5 ‘da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t- testi sonucunda, sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişlik ile eğitim durumu değişkeni arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($p < .05$). Kişisel başarı alt boyutlarında ise anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır ($p > .05$). Duygusal tükenme alt boyutunda eğitim fakültesi mezunu sınıf öğretmenlerinin ortalama puanları ($X = 2.306$), diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin ortalama puanlarına ($X = 2.151$) göre fazladır. Duyarsızlaşma alt boyutunda da eğitim fakültesi mezunu sınıf öğretmenlerinin ortalama puanları ($X = 1.771$), diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlerin ortalama puanlarına ($X = 1.640$) göre fazla bulunmuştur. Hem duygusal tükenme hem de duyarsızlaşma alt boyutunda eğitim fakültesi sınıf öğretmenlerinin diğer fakültelerden mezun olan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı söylenebilir.

4.4. Mesleki Kıdeme Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla ANOVA Testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.6’de gösterilmiştir.

Tablo 4.6. *Mesleki Kıdeme Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları*

Alt Boyutlar	Mesleki Kıdem	N	\bar{X}	SS	Sd	F	p
Duygusal Tükenme	0-5 yıl	37	1.994	.518	4	3.243	.012
	6-10 yıl	86	2.427	.691			
	11-15 yıl	114	2.222	.635			
	16-20 yıl	60	2.259	.639			
	21 yıl ve üzeri	122	2.220	.644			
Duyarsızlaşma	0-5 yıl	37	1.735	.620	4	1.235	.296
	6-10 yıl	86	1.837	.634			
	11-15 yıl	114	1.647	.589			
	16-20 yıl	60	1.726	.555			
	21 yıl ve üzeri	122	1.706	.619			
Kişisel Başarı	0-5 yıl	37	2.202	.398	414	1.001	.407
	6-10 yıl	86	2.267	.459			
	11-15 yıl	114	2.191	.477			
	16-20 yıl	60	2.095	.549			
	21 yıl ve üzeri	122	2.227	.640			

$p < .05$

Tablo 4.6 'da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdeme göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda, sınıf öğretmenlerinin duyarsızlaşma, kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik düzeylerinin mesleki kıdeme göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Ancak duygusal tükenme alt boyutunda ise anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur ($p < .05$).

Anlamlılık saptanan duygusal tükenmişlik alt boyutunda anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Post- Hoc (Tukey HSD) testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 4.7 'de görülmektedir.

Tablo 4.7. Mesleki Kıdeme Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Tukey HSD Sonuçları

Bağımlı	(I) Mesleki	(J)Mesleki	Ortalamalar Farkı	p
Duygusal Tükenme	6-10 yıl	0-5 yıl	.43365	.006
		11-15 yıl	.20543	.166
		16-20 yıl	.16839	.524
		21 yıl ve üzeri	.20725	.149

p< .05

Tablo 4.7' de görüldüğü üzere duygusal tükenme ve mesleki kıdem arasında bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğu belirlemek için yapılan analiz sonucunda, 6 -10 yıl mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenleri ile mesleki kıdemi 0-5 yıl olan sınıf öğretmenleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur (p< .05). Mesleki kıdemi 6 -10 yıl olan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik düzeyleri mesleki kıdemi 0-5 yıl olan sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

4.5. Görev Yaptığı Okuldaki Çalışma Süresine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin görev yaptığı okuldaki çalışma sürelerine göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla ANOVA Testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin okulda çalışma sürelerine göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.8' da gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Görev Yaptığı Okuldaki Çalışma Süresine Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Alt Boyutlar	Okulda Çalışma Süresi	N	X	SS	Sd	F	P
Duygusal Tükenme	0-5 yıl	260	2.234	.662			
	6-10 yıl	101	2.337	.613	2	1.553	.213
	11 yıl ve üzeri	58	2.160	.638			
Duyarsızlaşma	0-5 yıl	260	1.747	.611			
	6-10 yıl	101	1.730	.628	2	1.487	.227
	11 yıl ve üzeri	58	1.596	.534			
Kişisel Başarı	0-5 yıl	260	3.803	.510			
	6-10 yıl	101	3.780	.543	2	.093	.911
	11 yıl ve üzeri	58	3.795	.609			

$p < .05$

Tablo 4.8 'da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin görev yaptığı okuldaki çalışma sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda, sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik düzeyleriyle görev yaptığı okuldaki çalışma süreleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p < .05$).

4.6. Öğrenci Sayısına Süresine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin öğrenci sayısına göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla t-testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin öğrenci sayısına göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.9' da gösterilmiştir.

Tablo 4. 9. Öğrenci Sayısına Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Öğrenci	N	X	SS	Sd	t	p																				
Duygusal Tükenme	25 ve daha az	308	2.270	.633	417	1.115	.266																				
	26 ve üzeri	111	2.190	.686				Duyarsızlaşma	25 ve daha az	308	1.701	.583	417	-1.202	.230	26 ve üzeri	111	1.782	.664	Kişisel Başarı	25 ve daha az	308	3.815	.469	417	1.329	.185
Duyarsızlaşma	25 ve daha az	308	1.701	.583	417	-1.202	.230																				
	26 ve üzeri	111	1.782	.664				Kişisel Başarı	25 ve daha az	308	3.815	.469	417	1.329	.185	26 ve üzeri	111	3.737	.673								
Kişisel Başarı	25 ve daha az	308	3.815	.469	417	1.329	.185																				
	26 ve üzeri	111	3.737	.673																							

$p < .05$

Tablo 4.9 'da görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin öğrenci sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik düzeyleri ile öğrenci sayıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p < .05$).

4.7. Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyoekonomik Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla ANOVA Testi tekniği kullanılmış ve sınıf

öğretmenlerinin okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.11' de gösterilmiştir.

Tablo 4. 10. *Okulun Bulunduğu Çevrenin Sosyoekonomik Durumuna Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları*

Alt Boyutlar	Sosyoekonomik Durum	N	\bar{X}	SS	Sd	F	p
Duygusal Tükenme	Düşük	64	2.316	.639	2	.700	.497
	Orta	312	2.246	.643			
	Yüksek	43	2.165	.697			
	Toplam	419	2.249	.648			
Duyarsızlaşma	Düşük	64	1.740	.619	2	.839	.433
	Orta	312	1.734	.618			
	Yüksek	43	1.609	.487			
	Toplam	419	1.722	.606			
Kişisel Başarı	Düşük	64	2.127	.399	2	1.631	.197
	Orta	312	2.232	.557			
	Yüksek	43	2.122	.501			
	Toplam	419	2.205	.531			

$p < .05$

Tablo 4.11' de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonucunda, sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik ile okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p < .05$).

4.8. Taşınmalı Eğitim Durumuna Göre Sınıf Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeyleri

Sınıf Öğretmenlerinin taşınmalı eğitim duruma göre tükenmişlik düzeylerini saptamak amacıyla t-testi tekniği kullanılmış ve sınıf öğretmenlerinin taşınmalı eğitim duruma göre tükenmişlik düzeyleri Tablo 4.12' de gösterilmiştir.

Tablo 4. 11. *Taşınmalı Eğitim Duruma Göre Tükenmişlik Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t-Testi Sonuçları*

Alt Boyutlar	Taşınmalı Eğitim	N	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Duygusal Tükenme	Var	168	2.340	.623	417	2.379	.018
	Yok	251	2.187	.658			
Duyarsızlaşma	Var	168	1.753	.566	417	.853	.394
	Yok	251	1.702	.632			

Kişisel Başarı	Var	168	2.211	.452	417	.200	.842
	Yok	251	2.200	.579			

$p < .05$

Tablo 4.12 'de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin taşımali eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan t- testi sonucunda, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında tükenmişlik düzeylerinin taşımali eğitim durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Ancak duygusal tükenme alt boyutunda ise taşımali eğitim durumu bakımından anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur ($p < .05$). Taşımali eğitim yapılan okulda çalışan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik ortalaması ($X=2.353$), taşımali eğitim yapılan okulda çalışmayan sınıf öğretmenlerinin ortalamasına ($X=2.191$) göre daha yüksektir. Bu bağlamda taşımali eğitim yapılan okulda çalışan sınıf öğretmenlerinin, taşımali eğitim yapılmayan okulda çalışan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadığını söyleyebiliriz.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular daha önce yapılan çalışmalar çerçevesinde tartışılarak, alt problemlerin sırasına göre yorumlanmıştır. Ayrıca elde edilen sonuçlar doğrultusunda hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara yönelik bir takım öneriler sunulmuştur.

5.1. Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik açısından duygusal tükenme, duyarsızlaşma alt boyutlarında az düzeyde tükenmişlik yaşadıkları ve kişisel başarı alt boyutunda ise çok az düzeyde tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında öğretmenlerin çalışma koşulları ve ortamlarında yaşanan sıkıntıları göz ardı ederek mesleklerini severek icra ettiklerinden bahsedilebilir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyete göre tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Tükenmişlikle ilgili yapılan araştırmalarda benzer sonuçlar bulunmuştur (Cinay, 2015; Tunaboşlu, 2015; Yıldırım, 2016). Erdemoğlu Şahin (2007) ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenleri, Polatçı (2007) Gaziosmanpaşa Üniversitesi akademisyenleri, Oruç (2007) özel eğitim öğretmenleri ve Yılmaz Toplu (2012) okul öncesi ve ilköğretim öğretmenleri ile yaptıkları araştırmalarda cinsiyetlere göre tükenmişliğin farklılık göstermediğini bulmuşlardır.

Bununla birlikte tükenmişlik ile cinsiyet arasında ilişkiyi belirlemek için yapılan bazı araştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Akten (2007) rehber öğretmenleri, Şahin (2008) beden eğitimi öğretmenleri üzerinde yaptığı bir araştırmada duygusal tükenme alt boyutunda cinsiyete göre farklılaşma yaşandığını ve kadın öğretmenlerin daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Karakuş (2008) özel ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında yaptığı çalışmada duyarsızlaşma alt boyutunda cinsiyete göre farklılık bulmuş ve erkek öğretmenlerin daha fazla duyarsızlaşma yaşadıklarını belirtmiştir. Başka bir araştırmada da Koralay (2014) kişisel başarı alt boyutunda cinsiyete göre farklılık saptamış ve erkek öğretmenlerin daha fazla tükenmişlik yaşadığını bulgulamıştır. Öğretmenler üzerinde yapılan tükenmişlikle ilgili bazı araştırmalarda cinsiyete göre farklılaşma olmamasına karşın, bazı araştırmalarda farklılaşmasının nedeni, öğretmenlerin çalışma koşullarının, aile yaşantılarının, çevresel

faktörlerin, ekonomik durumlarının, kişilik özelliklerinin ve toplumsal cinsiyet rolünün algılanış biçiminin farklı olmasından kaynaklı olabilir.

Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, tükenmişlik düzeyleri ve medeni durumları arasında duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarısızlık alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunamamıştır. Öğretmen tükenmişlikleri ile ilgili literatürde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Kale (2007) beden eğitimi öğretmenleriyle, Oruç (2007) özel eğitimde çalışan öğretmenlerle, Akten (2007) rehber öğretmenlerle, Karakuş (2008) özel ilköğretim ve ortaöğretimde çalışan öğretmenlerle, Tunaboş (2015) ilkököl ve ortaokul öğretmenleriyle, Yıldırım (2016) ve Dönmez (2018) sınıf öğretmenleriyle araştırmalar yapmışlardır. Yapılan araştırmalarda bu araştırmayı destekler nitelikte medeni durum ile tükenmişlik arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür.

Öğretmenlerin medeni durumları değişkenine göre bu araştırma sonucu ile farklı sonuçlara ulaşan araştırmalarda bulunmaktadır. Çolakoğlu (2014) çalışmasında medeni durum ve tükenmişlik arasında duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı düzeyde bir ilişki olduğunu ve bekar öğretmenlerin daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadıklarını belirtmiştir. Polatcı (2007) araştırmasında kişisel başarı alt boyutunda tükenmişlik ile medeni durum arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu belirtmiş ve evli öğretmenlerin bekarlara göre daha samimi ilişkileri olduğunu, sürekli ulaşılabilir bir aile ve dost çevresine sahip olmalarından dolayı kendilerine güvenlerinin arttığını ve tükenmişlikle daha iyi başa çıkabildiklerini belirtmiştir. Yılmaz Toplu (2012) araştırmasında duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik ile medeni durum arasında farkın anlamlı düzeyde bulunduğunu ve bekar öğretmenlerin daha fazla duyarsızlaşma alt boyutunda tükenmişlik yaşadıklarını ifade etmiştir. Aslan (2009) ve Çil (2016) öğretmen tükenmişlikleri ile ilgili yaptıkları araştırmalarda üç alt boyutta da medeni durum ile anlamlı düzeyde fark olduğunu tespit etmişlerdir. Medeni durum ve öğretmen tükenmişlikleri ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçlarının farklılık göstermesinde öğretmenlerin geçmiş yaşantılarının, içinde büyüdüğü ailenin, özel yaşantısının ve içinde yaşadığı çevrenin etkili olduğu düşünülebilir.

Sınıf öğretmenlerinin eğitim durumlarına göre tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, eğitim durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasında duygusal tükenme, duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark bulunurken, kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Erdemoğlu Şahin (2007)

öğretmenlerle, Karaman (2009) ilköğretim ve ortaöğretim yöneticileriyle ve Dönmez (2018) sınıf öğretmenleriyle yaptığı tükenmişlik araştırmalarında eğitim durumu değişkenine göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında tükenmişlik açısından farkın anlamlı düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu araştırmalar yapılan araştırmayı destekler niteliktedir.

Araştırmada eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin diğer fakülte mezunu öğretmenlere göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında daha fazla tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Bunun nedeni olarak diğer fakülte mezunu öğretmenlerin içinde bulunan fen edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin öğretmen olarak atanma gibi bir durumları söz konusu değilken öğretmenliğe atanarak iş bulmaları, kendilerini eğitim sorunlarını çözecek yeterlilikte görmemeleri ve eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin mesleki tecrübelerinden dolayı tükenmeye karşı daha dirençli olması söylenebilir. Eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerinin bu alanda daha çok sorumluluk üstlenerek problemlerle baş etmeye çalışması ve zamanla sorunlar içinde boğulması daha fazla tükenmişlik yaşamalarının nedeni olarak gösterilebilir.

Izgar (2001) okul yöneticileriyle yaptığı araştırmada eğitim durumları değişkeni ile tükenmişlikleri arasında kişisel başarı alt boyutunda farkın anlamlı düzeyde olduğunu ifade etmiş ve eğitim düzeyi fakülte olan yöneticilerin eğitim düzeyi enstitüsü olan yöneticilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını belirtmiştir. Çimen (2007) ilköğretim öğretmenleri ile ilgili yaptığı araştırmada eğitim durumu duyarsızlaşma alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olduğunu ve alınan eğitim arttıkça bireyin daha fazla sorumluluk yüklendiği bunda duyarsızlaşmaya neden olduğu şeklinde açıklamıştır. Çağlayan (2012) birleştirilmiş sınıf öğretmenleriyle ve Çil (2016) bilgisayar öğretmenleri ile yaptığı araştırmalarda eğitim durumu ile duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında farkın anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür. Gündüz (2004) öğretmenlerle ve Tunaboşlu (2015) ilköğretim öğretmenleri ile yaptıkları çalışmalarında eğitim durumu değişkeni bakımından üç alt boyutta da anlamlı düzeyde farklılık bulmuşlardır. Gündüz (2004) çalışmasında eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin her üç alanda da daha fazla tükenmişlik yaşadığını belirtmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulguların aksine eğitim durumu değişkeni ile tükenmişlik arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmayan çalışmalar da bulunmaktadır. Babaoğlu (2006) ilköğretim yöneticileriyle, Özipek (2006) ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerle, Kale (2007) beden eğitimi öğretmenleriyle, Çatır (2014) ikili eğitim yapan okullardaki yöneticilerle, Yıldırım (2016) sınıf öğretmenleriyle, tükenmişlik ilgili

yaptığı araştırmalarında her üç alt boyutta da eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık olmadığını belirtmiştir. Araştırmaların yapıldığı okulların teknolojik, fiziki durumları ve farklı illerde yapılması nedeniyle veli, öğrenci profillerinin değişmesi gibi nedenlerden dolayı farklılık gösterdiği söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkeni açısından tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, öğretmenlerin mesleki kıdemi ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki fark duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı düzeyde bulunmuştur. Duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında mesleki kıdem açısından anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Anlamlılık saptanan duygusal tükenmişlik alt boyutunda anlamlılığın hangi yönde olduğunu tespit etmek için analiz sonucunda 6 -10 yıl arasında mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik düzeyleri, 0-5 yıl arasında mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenlerine nazaran daha fazla olduğu görülmüştür. Tükenmişlik kısa sürede oluşan bir psikolojik durum olmadığından dolayı görevlerine yeni başlayan azimli, idealist her şeyi yapmaya hazır genç öğretmenler eğitim sistemi içerisinde zamanla problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu problemlerin yanı sıra ilk beş yıl içerisinde evlilik ve çocuk gibi aile yaşantılarında meydana gelen değişmelerle birlikte daha fazla çalışmak ve ailesinin de sorumluluklarını üzerine almak zorunda oldukları için mesleklerinin 6-10 yıllarında daha fazla duygusal tükenme yaşadıkları söylenebilir. Ancak zamanla öğretmenlerin mesleki kıdeminin artması ile edindiği tecrübelerin de artması ve sorunlarla başa çıkabilme yollarını öğrenmesi sonucu mesleklerinin ilerleyen yıllarında daha az duygusal tükenmişlik yaşadıkları şeklinde açıklanabilir.

Akten (2007) rehber öğretmenlerle ve Çimen (2007) ilköğretimde çalışan öğretmenlerle yaptıkları araştırmalarda bu araştırmayı destekler nitelikte duygusal tükenme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık tespit etmişlerdir. Çimen (2007) ilköğretim öğretmenleri ile yaptığı araştırmada 6-10 yıl arasındaki öğretmenlerin daha fazla duygusal tükenme yaşadıklarını belirtmiştir. Bunun sebebinin de tükenmenin zaman içerisinde gerçekleşmesi sonucu ilk yıllarda hemen kendini göstermediği şeklinde açıklamış ve 26 yıl üzerinde çalışan öğretmenlerinde tecrübelerinden dolayı daha az tükenme yaşadıklarını bildirmiştir. Babaoğlan (2006) ve Aydemir (2013) duyarsızlaşma alt boyutunda, Oruç (2007), Karakuş (2008) ve Çolak (2017) kişisel başarı alt boyutunda, Gündüz (2004), Özipek (2006), Yılmaz Toplu (2012), Cinay (2015) ve Dönmez (2018) araştırmalarında mesleki kıdem değişkeni ile tükenmişlik arasında duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık bulmuşlardır. Gündüz (2004) öğretmenlerle yaptığı araştırmasında mesleki kıdemi 16-20 yıl ile 21 yıl üzeri olan öğretmenlerin duyarsızlaşma

puanı en düşük ve kişisel başarı puanları en yüksek gruplar olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebini de öğretmenlerin meslekleri açısından deneyim kazanmış olmasına ve özel yaşantısını kendine göre düzenlemiş olmasına bağlamıştır.

Karaman (2009) ilköğretim ve ortaöğretim yöneticileriyle, Tunaboğlu (2015) ilköğretim ve ortaokul öğretmenleriyle ve Çil (2016) bilgisayar öğretmenleri ile ilgili yaptığı tükenmişlik çalışmalarında her üç alt boyutta da anlamlı düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık Başören (2005), Kale (2007), Erkul (2014), Koralay (2014), Yıldırım (2016) ve Yarış (2016) yaptığı araştırmalarda üç alt boyutta da anlamlı düzeyde farklılık olmadığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere öğretmenlerin mesleki kıdemine göre tükenmişlik düzeyleri farklılaşmaktadır. Ancak genel kanı mesleki kıdemi az olan öğretmenlerin mesleğin ilk yıllarında mesleğiyle ve özel hayatı ile ilgili çeşitli problemlerle başa çıkmaya çalıştıkları, zaman içerisinde de tükenme yaşayabildikleri üzerinedir. Mesleki kıdemin artması ile birlikte deneyim kazanmaları, bu problemlerle başa çıkma yollarını öğrenmeleri ve özel yaşantılarını bir düzene koymalarıyla tükenmeye karşı daha çok direnç gösterdikleri söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin görev yaptığı okulda çalışma süresinin tükenmişlik düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarındaki görev yaptığı okulda çalışma süresi ile tükenmişlikleri arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur. Bu durumda aynı okulda farklı çalışma sürelerine sahip öğretmenlerin ölçek ile ilgili benzer algılara sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Koralay (2014) ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ile ilgili yaptığı araştırmasında aynı okulda çalışma süresi değişkeni açısından bu araştırma bulguları ile aynı nitelikte her üç boyutta da anlamlı düzeyde farklılık olmadığını tespit etmiştir. Özkaya (2006) yatılı bölge ilköğretim okulları ve ilköğretim okulları öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında aynı okulda görev yapma süresi açısından iki okul öğretmenlerinin karşılaştırmış, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında farkın anlamlı düzeyde olduğunu belirtmiştir. Yatılı bölge ilköğretim okullarında 10 yıldan fazla çalışma süresi olan öğretmenlerin, ilköğretim okullarında 6-10 yıl arasında çalışan öğretmenlerden daha fazla duygusal tükenme ve duyarsızlaşma yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumu yatılı bölge ilköğretim okullarında uzun süre görev yapmanın öğretmenleri yıpratmış şeklinde açıklamıştır. Çil (2016) bilgisayar öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında görev yapılan okuldaki çalışma süresi açısından üç alt boyutta da anlamlı düzeyde farklılık olduğunu bulmuştur. Okulda 0-5 yıl aralığında çalışma süresi olan

bilgisayar öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında, okulda 11- 15 yıl aralığında çalışma süresi olan bilgisayar öğretmenlerinin de kişisel başarı alt boyutunda diğer meslektaşlarına göre fazla tükendiklerini ifade etmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin öğrenci sayısına göre tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, her üç alt boyuta öğrenci sayıları ile öğretmenlerin tükenmişlik puanları arasındaki anlamlı bir fark bulunmamıştır. Günümüzde daha fazla derslik yapımıyla birlikte ideale ulaştırılmaya çalışılan kalabalık olmayan sınıf mevcutları ve teknolojinin eğitim alanında kullanımının yaygınlaşması öğretmenlerin daha çok öğrenciye farklı alanlarda ulaşmasını sağlayarak daha az tükenme yaşamalarını sağladığı söylenebilir.

Girgin (1995) ilköğretim öğretmenleriyle, Çimen (2007) ve Aslan (2009) ilköğretim öğretmenleriyle, Acun (2010) biyoloji öğretmenleriyle, Yılmaz (2013) beden eğitimi öğretmenleriyle, Çolakoğlu (2014) müzik öğretmenleriyle ve Yarış (2016) fen ve teknoloji öğretmenleriyle yaptığı araştırmalarda araştırmamızı destekler nitelikte her üç alt boyutta da anlamlı düzeyde fark olmadığını belirtmişlerdir. Yılmaz (2013) beden eğitimi öğretmenleri ile yaptığı araştırmada üç alt boyutta da anlamlı düzeyde fark olmayışını her geçen yıl fiziki şartların iyileşmesinden dolayı sınıf mevcutlarının düşmesine bağlı olduğu şeklinde açıklamıştır. Ancak yapılan araştırmalarda öğrenci sayısı değişkenine ait farklı bulgularda olduğunu göstermektedir. Gündüz (2004) ve Cihan (2011) bu konu ile ilgili yaptığı araştırmalarda duygusal tükenme ve kişisel başarı alt boyutlarında, Dönmez (2018) ise duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarında öğrenci sayısı ile almalı düzeyde farklılık olduğunu bulmuşlardır. Gündüz (2004) öğretmenlerle yaptığı araştırmada tükenme yaşayan grupların 21-30 ve 31- 40 arasında öğrenciye sahip olan öğretmenlerin olduğunu belirterek bu öğretmenlerin daha fazla tükenme yaşamasının sebebini Türkiye şartlarında ideal sayılabilecek bu öğrenci grubuna en iyisini vermeye çalışırken daha fazla tükenme yaşadıkları şeklinde açıklamıştır. 10-20 arasında öğrenciye sahip öğretmenlerin daha tükenme yaşamalarını normal bulurken, 51 ve üzeri öğrenciye sahip öğretmenlerin de az tükenme yaşamasını da kalabalık sınıflarda öğretmenlerin beklentilerini düşük düzeyde tutmalarına bağlamaktadır.

Yine konu ile ilgili Yungul (2006), Erdemoğlu Şahin (2007), Tunaboşlu (2015), Çil (2016) öğretmenlerle ilgili yaptığı araştırmalarda öğrenci sayısı değişkeni açısından üç alt boyutta da anlamlı düzeyde farklılaşma olduğunu bulmuşlardır. Erdemoğlu Şahin (2007) kalabalık sınıflarda ders işlemenin zor olduğunu öğretmenin bu her konuda zorlandığını ifade etmiş ve ders verilen sınıf mevcudu ile tükenmişliğin doğru orantılı olduğunu

belirtmiştir. Genel olarak yapılan araştırmalara bakıldığında öğrenci sayısı ile tükenmişlik arasındaki ilişki açısından farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu durumun öğretmenlerin çalıştığı ildeki okul sayısına, çevrenin sosyoekonomik durumuna, eğitim hizmetlerinin gelişmişliğine, çalışmakta oldukları okulların teknolojik imkanlarına göre farklılaştığı söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır. Acun (2010) biyoloji öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında bu araştırma sonucu destekler nitelikte üç alt boyutta da okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma olmadığını belirtmiştir.

Erdemoğlu Şahin (2007) öğretmenlerle yaptığı araştırmada duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık olduğunu ifade etmiş ve okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu arttıkça öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin arttığını ifade etmiştir. Karaman (2009) yöneticilerle ve Tunaboşlu (2015) ilkokul, ortaokul öğretmenleriyle yaptıkları araştırmalarında duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt boyutlarındaki farkın anlamlı düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Karaman (2009) çalışmasında okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu arttıkça yöneticilerin tükenmişlik düzeyinin azaldığını belirtmiştir. Yıldız (2011) rehber öğretmenlerle yaptığı araştırmasında kişisel başarı alt boyutunda ve Dönmez (2018) sınıf öğretmenleri ile yaptığı araştırmasında üç alt boyutta okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmalar okulun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu öğretmenler açısından önem arz etmektedir. Genel olarak sosyoekonomik açıdan güçlü velilerin olduğu çevrede bulunan okullara velilerin sağladığı imkanların fazla olmasından dolayı bu okullarda çalışan öğretmenlerin daha az tükenme yaşayacağı düşünülebilir. Ancak bu durumun okul açısından avantajlı olabileceği gibi öğretmenler açısından dezavantajlı olabilir. Velilerin okul ihtiyaçlarını karşılaması okulun ve öğretmenlerin bazen sınıflarda öğrencilere eğitim öğretim konusunda müdahalesini kısıtlayabilir ve veliye öğrencisi hakkında doğru bilgi aktarımını engelleyerek öğretmenler açısından çıkmaz bir durum yaratabilir. Bunun tam tersi durumda yani bulunduğu çevrenin sosyoekonomik durumu alt seviyede olan okullarda da imkansızlıklardan dolayı öğretmenler tükenmişlik yaşayabilir.

Sınıf öğretmenlerinin taşımali eğitim durumuna göre tükenmişlik düzeylerini belirlemek için yapılan analiz sonuçlarına göre, duygusal tükenme alt boyutunda taşımali eğitim durumu değişkeni ile öğretmenlerin tükenmişlik puanları arasındaki fark anlamlı bulunurken, duyarsızlaşma ve kişisel başarı alt boyutlarında taşımali eğitim durumu değişkeni ile öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Taşımali eğitim yapılan okulda çalışan sınıf öğretmenlerinin duygusal tükenmişlik ortalamaları, taşımali eğitim yapılan okulda çalışmayan sınıf öğretmenlerinin ortalamalarına göre daha yüksektir. Yani taşımali eğitim yapılan okulda çalışan sınıf öğretmenlerinin, taşımali eğitim yapılmayan okulda çalışan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadığını söyleyebiliriz. Tükenmişliğin nedeni olarak taşımali eğitim yapılan okullarda çalışan öğretmenlerin diğer okullarda çalışan öğretmenlerin yaptıkları işleri yaptıktan sonra taşımali gelen öğrencileri sabah servisten teslim almak, öğle yemeklerini yedirmek, ders bitiminde servise bindirmek ve tıpkı bir trafik polisi gibi servis araç ve şoförlerini denetlemek gibi bir takım görevleri yapmaları gösterilebilir. Ayrıca taşıma ile gelen öğrencilerin velileri ile iletişime geçmede yaşanan zorluklar, öğrencilerin erken kalkmasından dolayı yaşadığı uykusuzluk nedeniyle derse motive olamaması, hazır bulunuşluluk düzeylerinin düşük olması ve tüm bu yaptıkları fazla işlere karşılık herhangi bir getirisinin bulunmaması öğretmenlerin daha fazla yıpranıp tükenmişlik yaşamasına neden olan diğer sebepler olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırmalara Yönelik Öneriler

Araştırmamızdan çıkan sonuçlara bakılarak öğretmen tükenmişlikleri ile ilgili ilerleyen dönemlerde yapılacak benzer çalışmalara yönelik aşağıda belirtilen öneriler getirilmiştir:

- Araştırma Denizli İlinde görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlı tutulmuştur. Yapılacak araştırmalarda ortaokul ve lise öğretmenleri hatta özel okulda görev yapan öğretmenlerde dahil edilerek daha geniş tükenmişlik araştırması yapılabilir.
- Bu araştırmada elde edilen veriler, nicel araştırma teknikleri kullanarak elde edilmiştir. Yapılacak araştırmalarda nitel araştırma teknikleri kullanılabileceği gibi nicel araştırma teknikleri birlikte kullanılarak daha geniş bir veri tabanı elde edilebilir.

5.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Araştırmamızdan çıkan sonuçlara bakılarak öğretmen tükenmişlikleri konusunda uygulama yapanlara yönelik aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Öğretmenlerle ilgili yapılan tükenmişlik araştırmaları üniversiteler tarafından analiz edilerek yaşanan sıkıntılar tespit edilebilir. Elde edilen bulgular üniversitelerde ders içeriği olarak alınarak yaşanabilecek tükenmişliklerle ilgili önceden önlem alınabilir.
- Mesleğe yeni başlayacak öğretmenlerin enerjilerini doğru kanalize etmek ve hizmetiçinde eğitimini sağlamak adına MEB ile YÖK arasında işbirliği protokolü yapılarak, üniversitenin son yıllarında da öğrencilere ek ders ücreti ödenerek uygulamaya dönük olarak okullarda eğitimlerini sürdürmeleri sağlanmalıdır. Böylece geleceğin öğretmenlerinin mesleğinde tecrübeli öğretmenlerin yanında derse girerek onların deneyimlerinden faydalanması ileride yaşayabilecekleri tükenmişliğe karşı dirençlerini arttıracaktır.
- MEB tarafından taşınmalı eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlere yüklenen fazla sorumluluğun karşılığı olarak, nöbetçi olduğu günlerde fazla ek ders ücreti ödemesi yapılması veya ek hizmet verilmesi gerekmektedir.
- Bir çok araştırmacı tarafından devlet okullarında yapılan araştırmalar MEB ilgili birimi tarafından takip edilmeli, incelenmeli ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda MEB bilgilendirilerek alanda öğretmenlerin yaşadığı sıkıntıların giderilmesi için adımlar atılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acun, M. (2010). *Bazı değişkenlere göre biyoloji öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik iş doyumu ve kişilik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akçit, V. (2011). *Örgütlerde ödüllendirme ve cezalandırmanın örgüt çalışanlarının performansına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Akdoğan, A., ve Köksal, O. (2014). Aidiyet algısının örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisinde yöneticiye güvenin aracılık rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 25-43.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri SPSS'te işletme yönetimi uygulamaları*. Ankara: Emek Ofset.
- Akten, S. (2007). *Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sosoyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ardıç, K., ve Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10/2, 69-96.
- Arı, A. (2003). Taşımali ilköğretim uygulaması: Uşak örneği. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23(1), 101-115.
- Aslan, N. (2009). *Kars ili ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kafkas Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- Avcı, Ü., ve Seferoğlu, S. (2011). Bilgi toplumunda öğretmenin tükenmişliği: teknoloji kullanımı ve tükenmişliği önlemeye yönelik alınabilecek önlemler. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 13-26.
- Aydemir, H. (2013). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

- Babaoğlan, E. (2006). *İlköğretim okulu yöneticilerinde tükenmişlik*. Yayınlanmamış doktora tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2008). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Başol, G. ve Altay, M. (2009). Eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(58), 191-216.
- Başören, M. (2005). *Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Baysal, A. (1995). *Lise ve dengi okul öğretmenlerinde meslekte tükenmişliğe etki eden faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal psikoloji sözlüğü*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bostancıoğlu, M. (2002). *Soru önergesi*. Ankara: MEB Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.
- Büyüköztürk, Ş. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. ve Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 465-484.
- Cemaloğlu, N. ve Kayabaşı, Y. (2007). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin modelleri arasındaki ilişki . *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 123-155 .
- Cihan, B. (2011). *Farklı illerde çalışan ilköğretim okullarında görevli beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi ve karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cinay, F. (2015). *İlkokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cordes, C., & Dougherty, T. (1993). A Review and an integration of research on job burnout. *Academy of Management Review*, 685-701.
- Çağlayan, A. (2012). *Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Çatır, V. (2014). *İkili öğretim yapan ilköğretim kurumlarında görevli yöneticilerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaleli, Ö. (2011). Yetişkin eğitimcisi öğretmenlerin tükenmişlik ve mesleki yetkinliklerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 38-53.
- Çil, F. (2016). *Bilgisayar öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çimen, S. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik yaşantıları ve yeterlilik algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çoğaltay, N., Anar, S. ve Karadağ, E. (2017). Öğretmenlerin tükenmişliğini etkileyen faktörler: cinsiyetin ve medeni durumun etkisine yönelik bir meta-analiz çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3), 695-707. doi: 10.16986/HUJE.2016018517.
- Çokluk, Ö. (1999). *Zihinsel ve işitme engelliler okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerde tükenmişliğin kestirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, Y. (2017). *İlkokul ve ortaokullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Çolakoğlu, İ. (2014). *Ortaokullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi- Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dolu, G. (1997). *Onkolojide çalışan hekimlerde tıbbi sosyal çalışma açısından tükenmişlik sendromunun araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dolunay, A. B., & Piyal, B. (2003). Öğretmenlerde bazı mesleki özellikler ve tükenmişlik. *Kriz Dergisi*, 11(1), 35-48. doi: 10.1501/Kriz_0000000189.
- Dorak, F. ve Vurgun, N. (2006). Takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 73-77.
- Dönmez, İ. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Biruni Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Ellis, S. E. (1983). A study of burnout levels among community college administrators. *Dissertations Abstracts International*, 44(11), 3298.
- Erdemoğlu Şahin, D. (2007). *Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, E. ve Kaya, N. (2000). Ödüllendirmede yeni düşünce boyutları ve bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi 8. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, 851-864.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması. R. Bayraktar ve İ. Dağ (Ed.), *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları* içinde, (s.143-154). Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği.
- Erkul, A. (2014). *Meslek lisesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Girgin, G. (2010). Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (32), 31-48.
- Girgin, G. ve Baysal, A. (2005). Tükenmişlik sendromuna bir örnek: zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4, 172-187.
- Gökoğlan, K. (2010). *Kamu iç denetçilerinde tükenmişlik sendromu üzerinde bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Gündüz, B. (2004). *Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ve mesleki bazı değişkenlere göre yordanması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- İçerli, L. (2010). Örgütsel adalet: kuramsal bir yaklaşım. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1), 67-92.
- Işıkhan, V. (2017). *Stres yönetimi tükenmişlikten mutluluğa*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Izgar, H. (2001). *Okul yöneticilerinde tükenmişlik*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Izgar, H. (2012). *Endüstri ve örgüt psikolojisi*. İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Kale, F. (2007). *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki iş doyum ve tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Karakuş, G. (2008). *Özel ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Karaman, A. M. (2009). *İlköğretim ve ortaöğretim okul yöneticilerinin tükenmişlik seviyelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Teditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya Göktepe, A. (2016). *Tükenmişlik sendromu*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Kaya, A. ve Bilgin Aksu, M. (2004). Forsat ve olanak eşitliğinin sağlanmasında bir adım olarak taşınmalı eğitim. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* (s. 2-14). Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Kıncal, R. Y. (2011). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kırılmaz Yıldız, A., Çelen, Ü. ve Sarp, N. (2003). İlköğretimde çalışan bir öğretmen grubunda 'tükenmişlik durumu araştırması. *İlköğretim Online*, 2(1), 2-9.
- Kırlangıç Çam, O. (1995). *Tükenmişlik*. İzmir: Saray Medikal Yayıncılık.
- Koralay, F. (2014). *İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2005). Taşınmalı eğitim. *İlköğretim Online*, 5(2), 16-23.
- Maraşlı, M. (2005). Bazı özelliklerine ve öğrenilmiş güçlülük düzeylerine göre lise öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 23, 27-33.
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2 (2), 99-113
- Maslach, C., Schaufeli, W., & Leiter, M. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 587-611.
- Naktiyok, A. ve Karabey, C. (2005). İşkoliklik ve tükenmişlik sendromu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19/2, 179-198.
- Oruç, S. (2007). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 103-116.
- Örmen, U. (1993). *Tükenmişlik duygusu ve yöneticiler üzerine bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Özipek, A. (2006). *Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerde mesleki tükenmişlik düzeyleri ve nedenleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özkalp, E., & Kirel, Ç. (2018). *Örgütsel davranış*. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Özkaya, H. (2006). *Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin öğretmen görüşleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Peker, R. M. (2002). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine etki eden bazı faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11 (1)*, 305-318.
- Polatçı, S. (2007). *Tükenmişlik sendromu ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Sarıkaya, P. (2007). *Tükenmişlik sendromunun kişilik özelliklerinden denetim odağı ile ilişkisi ve bir uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarros, J.C. & Sarros, A.M. (1987), Predictor of teacher burnout, *The Journal of Educational Administration, 25 (2)*, 216-230.
- Seferoğlu, S., Yıldız, H. ve Avcı Yücel, M. (2014). Öğretmenlerde tükenmişlik: tükenmişliğin göstergeleri ve bu göstergelerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi . *Eğitim ve Bilim Dergisi, 39*, 348-364. doi:10.15390/EB.2014.2515 .
- Solmuş, T. (2004). *İş Yaşamında Duygular ve Kişiler Arası İlişkiler*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. ve Kuloğlu Aksaz, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi, 10(36)*, 44-60.
- Sürgevil Dalkılıç, O. (2014). *Çalışma hayatında tükenmişlik sendromu tükenmişlikle mücadele teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şahin, Ş. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumu düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şan, A. (2012). *İlköğretimde taşınmalı eğitim öğrencilerinin sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şentürk Cankurtaran, N. (2005). *Taşınmalı ilköğretim*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuğrul, B. ve Çelik, E. (2002). Normal çocuklarla çalışan anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 1-11.
- Tunaboşlu, M. (2015). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Turan, S. (2011). *Taşınmalı ilköğretim uygulamasında karşılaşılan güçlükler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tümekaya, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <http://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Vızlı, C. (2005). *Görme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerle normal ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması Üsküdar ilçesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yarış, M. (2016). *Fen ve teknoloji öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, M. ve İyibaş, M. (2017). Taşınmalı eğitim: öğretmen ve öğrenci deneyimleri. 12. *Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi Bildiri Kitapçığı*, 555-556.
- Yıldırım, U. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyi ile sınıf yönetimi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, E. (2011). *Eğitimselerde tükenmişlik: rehber öğretmenler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisan tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz Toplu, N. (2012). *Okul öncesi ve ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Yılmaz, A. (2007). *İlköğretim müfettişlerinin mesleki görevlerini yerine getirme durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yılmaz, T. (2013). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yungul, N. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN TAŞIMALI EĞİTİM VE FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Sayın Meslektaşım,

Bu araştırmanın amacı taşıma merkezi olan ve olmayan ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerini saptamak analiz edip yorumlamak ve gerekli hallerde önerilerde bulunmaktır. Araştırmanın amacına ulaşması, sizlerin katkılarıyla olacaktır. Ankete vereceğiniz cevaplar tamamen akademik amaçlı bilimsel çalışmaları için kullanılacaktır. Lütfen adınızı yazmayınız.

Göstereceğinize inandığım duyarlılık ve samimiyet için şimdiden teşekkür ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Deniz ŞENCAN

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu bölümde sizden kişisel bilgileriniz istenmektedir. Lütfen size uygun olan seçeneği (x) işareti ile işaretleyiniz.

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

2. Yaş : 21-30 () 31-40 () 41-50 () 51 ve üzeri ()

3. Medeni Durum : Evli () Bekar ()

4. Mezun Olduğunuz Fakülte ya da Program : Eğitim Fakültesi () Fen Edebiyat Fakültesi ()

Eğitim Enstitüsü - Eğitim Yüksek Okulu () Yüksek Lisans - Doktora () Diğer ()

5. Mesleki Kıdem: 0-5 Yıl () 6-10 Yıl () 11-15 Yıl () 16-20 Yıl () 21 Yıl ve Üzeri ()

6. Bulduğunuz Okulda Çalışma Süreniz : 0-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl ()

16-20 yıl () 21-25 yıl () 26 yıl ve üzeri ()

7. Sınıfınızdaki Öğrenci Sayısı : 25 ve daha az () 25- 40 () 41 ve üzeri ()

8. Okulun Bulduğu Çevrenin Sosyo- Ekonomik Durumu: Düşük () Orta () Yüksek ()

9. Okulunuzda Taşımali Eğitim Var mı ?: Evet () Hayır ()

*(9. soruya cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu cevaplayınız. Cevabınız hayır ise anketi cevaplayabilirsiniz)

10. Yaşadığınız deneyimlere göre Taşıma merkezi okullarda çalışmanın diğer okullarda çalışmaya göre avantaj ve dezavantajları nelerdir? Açıklar mısınız?

EK 2: MASLACH TÜKENMİŞLİK ENVANTERİ

Bu bölümde isiniz ile ilgili duygu, düşünce ve tutumlarınızı ifade eden cümlelerden oluşan 22 maddelik bir anket bulunmaktadır. Sizden istenen her ifadeyi hangi sıklıkla yaşadığınızı belirtmenizdir. Bunun için hiçbir zaman, çok nadir, bazen çoğu zaman, her zaman seçeneklerinin bulunduğu 5 basamaklı bir ölçek verilmiştir. Sizin o ifade ile ilgili yaşadığınız, hangi basamağa daha uygunsa yanındaki kutuyu (X) işareti ile işaretleyin.

		Hiçbir Zaman	Çok nadir	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	İşimden soğuduğumu hissediyorum.					
2	İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.					
3	Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı düşünüyorum.					
4	İşim gereği karşılaştım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.					
5	İşim gereği bazı insanlara sanki insan değilmişler gibi davrandığımı fark ediyorum.					
6	Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı.					

EK 3: İZİN ONAY YAZISI

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

7352
1 Takım

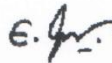
Sayı :93282220-302.08.01/3301
Konu :Anket Uygulama İzni-Deniz ŞENCAN

10/02/2017

DENİZLİ VALİLİĞİNE
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Deniz ŞENCAN'ın, "Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükennmişlik Düzeylerinin Taşınmalı Eğitim ve Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında Müdürlüğümüze bağlı Denizli ili merkez ve ilçelerinde bulunan resmi okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine anket uygulayabilmesi ile ilgili gerekli iznin verilmesi için;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Erdiç DURU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EKLER :
1- Yazı Ekleri (29 sayfa)
2- Anket (2 takım)

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
14-02-2017
VALİY.

Burada Doğrulanak için : <http://bys.pau.edu.tr/enVision/Doğrula/SU42M6L>
Kınıklı Kampüsü Rektörlük Binası 20160/DENİZLİ
Tel: 0 (258) 296 21 51 Faks: 0 (258) 296 23 32 Ayrıntılı bilgi için İrtibat : BİAİ DÜLGER
E-Posta: oid@pau.edu.tr Elektronik Ad:<http://www.pau.edu.tr/oidb>

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 16605029/44-E.2257098
Konu : Anket İzni

21/02/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü'nün 10/02/2017 tarih ve 3301 sayılı yazıları.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Deniz ŞENCAN " Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Tükennişlik Düzeylerinin Taşınmalı Eğitim ve Farklı Değişkenlerle Göre İncelenmesi " konulu tez çalışmasına yönelik hazırlanmış olduğu anket/ölçek formlarını İlgi yazı gereği Müdürlüğümüze bağlı okullarda görev yapan tüm sınıf öğretmenlerine uygulamak istemektedir.

Yukarıda adı geçen müracaatlar ile ilgili (Lisans/Lisansüstü/Doktora) öğrencileri ve Öğretim Görevlilerinin ilgi yazıları ekinde belirtmiş oldukları okullarda, (Ortaöğretim/İlköğretim/Okulöncesi) konuları ile ilgili anket çalışmalarının "Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" Genelgesinde belirtilen esaslar gereğince; Okul ve kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde 2016/2017 eğitim-öğretim yılı içerisinde uygulamaları Müdürlüğümüze uygun görülmüştür.

Olurlarınıza arz ederim.

Mahmut OĞUZ
Millî Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
22 - 02/02/2017
Mehmet TUR
Memur

OLUR
21/02/2017
Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
DENİZLİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Kurumunuzca Müdürlüğümüzden talep edilen araştırma isteklerine ait Makam Onayı ve Müdürlüğümüzce Onay verilen anket formları ekte gönderilmiştir.
Gereğini rica ederim.

Hakkı ÜNAL
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Anket Formları

Sırapaplar Mh. Saltık Cd.No :76 Merkezefendi/DENİZLİ Ayrıntılı bilgi için: Rahman ÇAN - Memur / Sefa GELMİŞ-Şef
Elektronik Ağ : <http://denizli.meb.gov.tr> Tel : (0 258) 265 55 54 / 109-106
E-posta : strateji20@mcb.gov.tr Faks : (0 258) 265 01 69

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden db2b-6301-333e-a236-796b kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Deniz
Soyadı	ŞENCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Antalya / 14.03.1980
Uyruğu	T.C.
İletişim Adresi ve E-Mail Adresi	denizenscan47@gmail.com
Eğitim	
İlkokul	Cebiş Köyü İlkokulu (Çeltikçi / Burdur) 1985 - 1990
Ortaokul	Uluborlu Lisesi (Uluborlu / Isparta) 1990 - 1993
Lise	Uluborlu Lisesi (Uluborlu / Isparta) 1993 - 1996
Yüksek Öğretim (Lisans)	PAÜ Eğitim Fak. Sınıf Öğretmenliği 1998 -2002
Yabancı Dil	
Yabancı Dil Adı	İngilizce
Sınav Adı	Kamu Personeli Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı (KPDS)
Sınavın Yapıldığı Ay ve Yıl	Mayıs - 2002
Alınan Puan	42
Mesleki Deneyim	
2002 – 2005	Fıranlar İlköğretim Okulu (Sınıf Öğrt.) (Domaniç / Kütahya)
2005 – 2007	Kumlu İlköğretim Okulu (Sınıf Öğrt.) (Mardin / Merkez)
2007 – 2010	Çatak İlköğretim Okulu (Sınıf Öğrt.) (Mardin / Merkez)
2010 – 2013	Kabala Şakir Nuhoglu İ.Ö.O (Müdür) (Mardin / Merkez)
2013 – 2014	Gölemezli İlkokulu (Sınıf Öğretmeni) (Pamukkale / Denizli)
2014 -	Cumhuriyet İlkokulu (Müdür) (Bozkurt / Denizli)